

1	Innholdsfortegnelse, hoveddel 3	
2	VÅR GRØNNE VEKST- OG UTVIKLINGSSTRATEGI	2
3	3.1 REN OG FORNYBAR ENERGI	2
4	<i>Styrt avvikling av olje og gass</i>	3
5	<i>Vindkraft på land</i>	4
6	<i>Havvind</i>	5
7	<i>Vannkraft</i>	5
8	<i>Solenergi</i>	6
9	<i>Andre fornybare energikilder, energiøkonomisering og smart energibruk</i>	6
10	<i>Kjernekraft</i>	7
11	3.2 KLIMAKUTT OG MILJØ	7
12	<i>Naturlig karbonlagring</i>	8
13	<i>Miljøgifter, forurensing og avfall</i>	9
14	<i>Klimabelønning og klimafinansiering</i>	10
15	<i>Internasjonalt bærekraftig samarbeid</i>	10
16	<i>Klimaforskning</i>	11
17	3.3 NATUR OG BIOLOGISK MANGFOLD	13
18	<i>Livet i havet</i>	14
19	<i>Plast i havet</i>	15
20	3.4 GRØNN KONKURRANSEKRAFT	16
21	<i>Fremme økt eksport</i>	16
22	<i>Satse på fornybare energikilder</i>	17
23	<i>Stimulere nullutslippsnæringer</i>	17
24	<i>Skipsfart og maritim sektor</i>	18
25	<i>Klimanøytrale industrieventyr</i>	18
26	<i>Grønn vekst i marine næringer</i>	19
27	<i>Bærekraftig reiseliv og turistnæring</i>	19
28	<i>Nye grønne arbeidsplasser i byggesektoren</i>	19
29	<i>Grønne innkjøp</i>	20
30	<i>Sirkulærøkonomi</i>	20
31	<i>Gründerskap</i>	21
32	<i>Klimarisiko og finansiering</i>	22
33	3.5 ØKONOMISK POLITIKK	22
34	<i>Handlingsregelen og Statens pensjonsfond utland</i>	22
35	<i>Et grønt investeringsfond</i>	22
36	<i>Skatter og avgifter</i>	23
37	<i>Skatt på arbeidsinntekt</i>	23
38	<i>Næringslivsbeskatning, formueskatt og eiendomsavgift</i>	23
39	<i>Avgifter</i>	24
40	3.6 GRØNN FRAMKOMMELIGHET	25
41	<i>Skinnegående transport</i>	25
42	<i>Kollektivtransport</i>	26
43	<i>Privatbilen</i>	26
44	<i>Sykkel og gange</i>	26
45	<i>Veipricing</i>	27
46	<i>Sjøtransport</i>	27

1	<i>Fly</i>	27
2	3.7 LANDBRUK OG BIOØKONOMI.....	29
3	<i>Jordbruk</i>	29
4	<i>Skogbruk</i>	32
5	<i>Reindrift</i>	33
6	<i>Dyrevelferd</i>	34
7	<i>Rovdyr</i>	35
8	<i>Bioøkonomi</i>	36
9	3.8 MARINE NÆRINGER.....	38
10	<i>Nye muligheter</i>	38
11	<i>Havbruk og oppdrett</i>	38
12	3.9 BÆREKRAFTIGE BYER OG LEVENDE LOKALSAMFUNN.....	39
13	<i>Smarte byer</i>	40
14	<i>Kultur- og naturarv, nærnatur og sosiale møteplasser</i>	41
15	3.10 LEVENDE DISTRIKTER.....	41
16	<i>Kompetanse, utdanning og arbeidsmarked</i>	42
17	<i>Næringsutvikling og kommunikasjon</i>	44
18		

19

20 Vår grønne vekst- og utviklingsstrategi

21 3.1 Ren og fornybar energi

22

23 Partiet Sentrum ønsker at Norge skal føre en offensiv klima- og miljøpolitikk og en
 24 nyskapende, grønn energipolitikk. Europa bruker i dag mye kull, olje og gass. Dette må
 25 erstattes med fornybar energi. I dag eksporterer Norge enorme mengder energi i form av
 26 olje og gass til Europa. Vi må sette punktum for fossilalderen, og satse massivt på fornybar
 27 energi.

28

29 Norge har bedre forutsetninger for produksjon av fornybar energi enn de fleste land i
 30 Europa, og bør fortsatt spille en viktig rolle som energinasjon. Uten å bygge ut vannkraft i
 31 vernede vassdrag og uten å etablere landbasert vindkraft i urørte naturområder, bør vi
 32 utnytte våre naturgitte fortrinn til å levere fornybar kraft til Europa. Fornybar energi fra
 33 vannkraft, skånsomt utbygd landbasert vindkraft, havvind og potensielt også bølgekraft kan
 34 bli en viktig eksportvare for Norge. Dette fordrer at Norge satser systematisk på oppbygging
 35 av slike næringer. Det kan danne grunnlag for eksport av kraft - og eksport av produkter fra
 36 kraftkrevende industri.

37

38 Norsk vannkraft er en svært fleksibel kraftproduksjon, der kraftproduksjonen kan reguleres i
 39 tråd med behovet i markedet. I resten av Europa er de fortsatt avhengige av kull-, atom- og
 40 gasskraft som balansekraft. Norsk vindkraft har et annet produksjonsmønster enn vindkraft i
 41 resten av Europa. Gjennom kraftutveksling vil derfor både norsk vann- og vindkraft være

1 verdifull fornybar balansekraft. Om det fornybare energisystemet ikke utnyttes best mulig, vil
2 vi risikere unødvendige kraftutbygginger i flere land i mangel på balansekraft. Dette vil være
3 svært negativt for det globale naturvernet.
4

5 **Partiet Sentrum vil:**

- 6 ● at Norge skal arbeide for stans i all oljeleting og en rettferdig omstilling fra fossil til
7 fornybar energi med minst mulig tap av natur
- 8 ● sikre Norge og Europa ren, rimelig og sikker energi ved å ta en fremtredende rolle
9 som fornybar energi-nasjon
- 10 ● etablere et grønt statlig innenlands investeringsfond, tilsvarende 1% av oljefondet, for
11 å sikre Norges konkurransekraft innenfor grønn industri (se mer info om statlig
12 investeringsfond i kap. 3.5 Økonomisk politikk)

13 **Styrt avvikling av olje og gass**

14 Vi må sette punktum for fossilalderen. Norge har tjent mye på olje og gass, og har både
15 økonomi, teknologimiljøer og arbeidskraft til å kunne lede an i overgangen til fornybar energi.
16

17 Vi må få fortgang i omstillingen for å kutte klimagassutslipp, verne om naturen og forhindre
18 at tusenvis blir stående uten arbeid i fremtiden. Derfor må det planlegges for en styrt og
19 gradvis avvikling av olje- og gassvirksomhet på norsk sokkel gjennom en femten års
20 periode. Det må settes en sluttdato. Dette må skje innenfor de juridiske forpliktelsene Norge
21 har og med forutsigbarhet for aktørene i næringen. Fortsatt bruk og produksjon av fossilt
22 brensel, herunder olje og gass, skader klimaet på kloden og må derfor avsluttes. Første steg
23 ut av oljealderen er å slutte å tildele nye letekonsesjoner og avvikle leterefusjonsordningen.
24

25 Norge bør umiddelbart opprette en egen oljeutfasing-kommisjon etter modell fra Tyskland.
26 Kommisjonens mandat skal være å sikre en god overgang til grønne næringer og
27 arbeidsplasser og forberede utfasingen av den norske petroleumsindustrien. På den måten
28 kan vi ta vare på viktig kompetanse og legge til rette for at den blir brukt til det grønne skiftet,
29 samt unngå at ansatte blir arbeidsledige og gradvis fase ut petroleumsnæringen. Fortsatt
30 utvinning og eksport av fossilt brensel er ikke forenlig med målet om å unngå global
31 oppvarming.
32

33 **Partiet Sentrum vil:**

- 34 ● opprette en oljeutfasings- kommisjon etter modell fra Tyskland som skal sikre en god
35 overgang til grønne, lønnsomme og klimavennlige næringer. Kommisjonen skal bidra
36 til en styrt og planlagt avvikling gjennom en periode på femten år
- 37 ● stanse all tildeling av nye letekonsesjoner på norsk sokkel
- 38 ● sikre at ingen nye områder skal åpnes for oljevirksomhet
- 39 ● utrede mulighetene for å trekke tilbake letetillatelser som allerede er gitt
- 40 ● avvikle ordningen med tildeling i forhåndsdefinerte områder (TFO) og de nummererte
41 utlysningrundene

- 1 • avvikle leterefusjonsordningen for petroleumssektoren, og i stedet etablere en
- 2 lignende ordning rettet mot fornybare energikilder. Ordningen skal bidra til å avlaste
- 3 private investorer for risiko, gi økt likviditet og investeringsvilje
- 4 • fjerne alle skattefordeler og gunstige ordninger i petroleumsnæringa
- 5 • innføre en omstillingsavgift per produserte oljeenhet. Inntekten øremerkes tiltak for å
- 6 stimulere utvikling av ny grønn verdiskapning
- 7 • gi klimavern til Barentshavet Nord og flytte iskantsonen sørover i tråd med
- 8 miljøfaglige råd
- 9 • ikke tillate utbygging av ny gassrørledning gjennom Lofoten, Vesterålen og Senja, og
- 10 endre mandatet til Gassco til å bli en forvalter av det allerede eksisterende
- 11 transportsystemet for gass i Norge
- 12 • definere SVO-er (Særlig sårbare og verdifulle områder) som petroleumsfrie områder,
- 13 hvor det ikke er tillatt med ny petroleumsvirksomhet
- 14 • ikke elektrifisere petroleumsvirksomheten på sokkelen med landstrøm, men pålegge
- 15 utslippskutt gjennom energieffektiviserende tiltak, havvind eller redusert utvinning.
- 16 Restutslipp i sektoren bør håndteres gjennom utfasing og bruk av kvotesystemet
- 17 • at Norge skal føre klimaregnskap over hva eksport av olje og gass fra norsk sokkel
- 18 fører til av utslipp og naturtap utenfor Norges grenser
- 19 • at Norge søker om å bli et fullverdig medlem av Beyond Oil and Gas Alliance
- 20 (BOGA), og arbeider gjennom internasjonalt diplomati for at flere andre land med
- 21 petroleumsutvinning innfører en olje- og gasspolitikk i tråd med 1,5-gradersmålet

22 Vindkraft på land

23 Gjennom de siste årene har det vært gitt flere konsesjoner altfor nær befolkede områder, i

24 sårbar natur og viktige friluftsområder. Konsesjonene har i tillegg vært gitt på uklart grunnlag,

25 med betydelige endringer i utforming etter at konsesjon er innvilget. Fosen-utbyggingen er et

26 eksempel på vindkraftutbygging i strid med menneskerettighetene.

27

28 Vi kan ikke løse klimakrisen med å ødelegge naturen. Derfor må nye vindkraftprosjekter på

29 land forutsette at inngrepene i naturen er reversible, at sårbar natur og inngrepsfrie områder

30 ikke blir berørt, at det tas hensyn til reindrift og urfolks rettigheter og at utfordringer knyttet til

31 utslipp og resirkulering av materialer finner en løsning.

32

33 Innenfor slike begrensninger kan det finnes forsvarlige vindkraftprosjekter på land der

34 produksjon av mer fornybar energi må vektlegges, for eksempel langs veier, og i tilknytning

35 til kraftkrevende industrianlegg. Det er et mål å videreutvikle teknologien og lete etter

36 muligheter for å realisere slike prosjekter, for å dra nytte av at vi er et land med mye vind.

37

38 Lokal medbestemmelsesrett er en viktig forutsetning som må ligge til grunn for fremtidige

39 vindkraftprosjekter på land. Partiet Sentrum vil legge stor vekt på lokal medbestemmelse og

40 vilkårene knyttet til utbygging av vindkraft bør endres, slik at lokalsamfunnet på samme måte

41 som ved vannkraftutbygging, får noe økonomisk tilbake.

42

43 **Partiet Sentrum vil:**

- 44 • at framtidig vindkraftutbygging i større grad må ta hensyn til sårbar natur og
- 45 inngrepsfrie områder, urfolks rettigheter, utrydningstruede arter og nødvendigheten

- 1 av realistiske, fullstendige planer for restituering av områdene etter
2 konsesjonsperiodens utløp
- 3 ● at vindkraftutbygging reguleres av staten, men med sterk lokal medbestemmelsesrett
 - 4 ● at vindkraft fortrinnsvis etableres nært eksisterende infrastruktur, eksempelvis langs
 - 5 eksisterende veier eller kraftlinjer
 - 6 ● forbedre konsesjonsprosessene slik at det som blir realisert er i tråd med det som ble
 - 7 søkt om

8 Havvind

9 Potensialet i vindkraftverk til havs er stort, både bunnfast og flytende. Havvind kan bidra til at
10 vi vil klare å møte etterspørselen etter ny fornybar energi. Vi er avhengig av at dette
11 potensialet utnyttes i årene fremover. Partiet Sentrum ønsker en massiv satsing på vindkraft
12 til havs slik at Norge kan få et nytt og grønt industrieventyr. Målet må være minst 60 GW
13 havvind på norsk sokkel innen 2040. Det er viktig at ikke de samme feilene gjentas ved en
14 satsing på havvind som Norge har gjort ved flere utbygginger av vindkraft på land.

15 Havvind er en av flere fornybare energikilder som kreves om vi skal nå visjonen om
16 nullutslipp. Det bør utvikles nye insentiver som kan gjøre mer privat kapital tilgjengelig for å
17 realisere større investeringer, og det bør etableres et statlig grønt investeringsfond som kan
18 delta i realisering av vindkraft til havs.

19 **Partiet Sentrum vil:**

- 20 ● ha en storstilt satsning på vindkraft til havs, med mål om minst 60 GW havvind på
- 21 norsk sokkel innen 2040
- 22 ● sikre statlig finansiering som stimulerer utbygging av havvind
- 23 ● sikre statlig investering i kabler for overføring av kraft fra havvind
- 24 ● at havvind må utvikles innenfor et konsesjonssystem som ikke kommer i konflikt med
- 25 fiskerinæringen, dyreliv eller viktige verneinteresser

26

27 Vannkraft

28 Vannkraft er i dag Norges viktigste og største fornybare energikilde. Oppgradering og
29 modernisering av eksisterende vannkraftverk er noe av det enkleste vi kan gjøre for raskt å
30 øke produksjonen av fornybar energi uten nye store naturinngrep eller naturødeleggelser.
31 Det er også rom for å realisere flere småkraftverk uten store naturinngrep.

32

33 Vannkraften er fornybar, men har i tillegg en verdifull egenskap gjennom mulighet for å
34 regulere produksjonen. Mens vindkraft må produseres når det blåser, kan vannkraft samles i
35 vannmagasinene, og produksjonen reguleres over perioder og gjennom døgnet. Det gir
36 vannkraften en ekstraverdi, som balansekraft til vindkraft, andre energikilder og
37 forbruksvariasjoner.

38

39 Oppgradering av eksisterende vannkraftverk er ikke nok i seg selv til å møte det

1 energibehovet som vi står foran, men vil være et viktig bidrag i samspill med satsing på
2 andre fornybare energikilder.

3

4 **Partiet Sentrum vil:**

- 5 • stimulere til oppgradering av eksisterende vannkraftverk og strømmnett. Oppgradering
- 6 av vannkraftverk må forutsette at det ikke blir gjort nye store naturinngrep
- 7 • endre skatteregimet for vannkraft slik at det blir mer lønnsomt å foreta investeringer
- 8 og oppgraderinger i eksisterende vannkraftverk
- 9 • si nei til vannkraftutbygging i vernede vassdrag
- 10 • legge til rette for fornybar kraftutveksling med Europa

11 Solenergi

12 Solceller og solfangere er stadig mer aktuelle produksjonsverktøy for fornybar energi. Også i
13 Norge bør vi utnytte denne kilden effektivt. Vi har svært store areal som kan brukes til dette
14 uten at det belaster naturen vår. Mye av strømmen som blir produsert vil bli brukt lokalt. Det
15 gjør at behovet for økt overføringskapasitet blir mindre enn ved annen kraftutbygging. Med
16 nye elbiler som lader og lagrer strøm vil en og kunne fordele forbruket lokalt over tid i større
17 grad enn før. Tak og veggflater på eksisterende bygninger gir store areal som bør utnyttes.
18 Infrastruktur til transport av kraft som ikke blir brukt lokalt i bygget er da og alt på plass.

19 **Partiet Sentrum vil:**

- 20 • stimulere til utbygging av solenergi andre steder enn i naturen vår, for eksempel på
- 21 tak og veggflater på eksisterende bygninger
- 22 • arbeide for gode økonomiske rammer som momsfristak og gunstige offentlige
- 23 lånemuligheter
- 24 • videreutvikle og styrke Enova programmer for å fremme solenergi

25 Andre fornybare energikilder, energiøkonomisering og smart 26 energibruk

27 Vi må bygge ut fornybar energi som gir mest mulig energi til lavest mulig skade på naturen.
28 Derfor er det viktig å satse på å utforske potensialet innen energikilder som jord- og
29 sjøvarme og andre fornybare energikilder. Det vil også være viktig for effektiv
30 energiforsyning og begrensning av totale naturinngrep at det utvikles solkraft på bygg, og
31 man må bruke Enova-støtte og regulatoriske grep for å oppnå dette. Her det ligger et stort
32 potensial for Norge, som Partiet Sentrum ønsker å få utnyttet.

33

34 Norge har potensial for å frigjøre mye elektrisk kraft gjennom mer effektiv energitnyttelse.
35 Nye bygg med null eller negativt energiforbruk, etterisolering av gamle bygg, bruk av
36 vannbåren varme, geovarme og varmepumper til kjøle- og varmeforbruk er noen eksempler.
37 Strømnettet i Norge har kapasitetsutfordringer dels med tanke på kraftproduksjon, men først
38 og fremst med tanke på kraftoverføring på de tidspunktene forbruket er høyest. Vi må

1 utvikle treffsikre ordninger som kan stimulere til å både redusere og spre energiforbruket.
2 Om vi klarer å ta ned forbrukstoppene kan det gjøre store kostnadskrevende investeringer i
3 overføringsnett overflødig.

5 **Partiet Sentrum vil:**

- 6 • styrke de økonomiske insentivene for energiøkonomisering, blant annet gjennom
7 økte bevilgninger over statsbudsjettet til ENOVA
- 8 • innføre nye virkemidler for energieffektivisering med både minstekrav og
9 støtteordninger som reduserer energibehovet i bygg og frigir minst 10 TWh til andre
10 formål innen 2030
- 11 • sikre at byggeforskriften ivaretar en god energiutnyttelse
- 12 • sikre et robust distribusjonsnett av elektrisk kraft ("grid") for fleksibel distribusjon av
13 overskuddskraft mellom landsdelene og med
- 14 • prioritere knappe kraftressurser til formål som faser ut fossil energi og skaper nye,
15 grønne arbeidsplasser som erstatning for petroleumssektoren. Kraft fra land bør ikke
16 brukes til petroleumsvirksomhet Europa
- 17 • satse stort på å utnytte biogass som en ressurs. Øvrige knappe bioressurser
18 prioriteres til annet enn energiformål

19 **Kjernekraft**

20 FNs klimapanel foreslår at bruken av kjernekraft bør økes og at denne energiformen kan
21 erstatte den fossile baselasten (elektrisitet produsert med olje, gass, kull) mange steder i
22 verden. Det har skjedd mye innen utvikling av kjernekraft de siste tiårene. Det er forsket på
23 nye reaktorer og prosesser som er sikrere og andre råstoff som gir mindre radioaktivt avfall
24 og som ikke er egnet til våpenproduksjon. Thorium er et slikt råstoff det er store forekomster
25 av i Norge. Sett i lys av stadig befolkningsvekst og energibehov, og at fossile energikilder
26 også har sine uheldige miljøfotavtrykk, er det fornuftig å utrede mulighetene og risikoen
27 knyttet til utvinning av thorium for kjernekraftverk og energiproduksjon i Norge. Det er ikke
28 aktuelt å etablere kjernekraft med dagens teknologi basert på uran i Norge.

30 **Partiet Sentrum vil:**

- 31 • utrede muligheten for utvinning av thorium for moderne 4. generasjon
32 kjernekraftverk, med vekt på sikkerhet, beredskap og lagring

33 **3.2 Klimakutt og miljø**

34 Partiet Sentrum mener at det viktigste målet er et klimanøytralt samfunn før 2050, og det
35 krever en omstilling av hele samfunnet. Vi mener at målet om 55% kutt i norske utslipp innen
36 2030 må innebære kutt i Norge. Vår innsats utenfor landets grenser, inkludert kjøp av kvoter,
37 må komme i tillegg. Vi støtter bruken av kostnadseffektive tiltak som bidrar til kutt i utslipp av
38 klimagasser og konsekvent gjennomføring på tvers av sektorer.

39 Norge slapp ut omtrent 49 millioner CO₂-ekvivalenter i 2022. Dette skal kuttes med 50-55%
40 på under 6 år for å oppfylle våre forpliktelser etter Parisavtalen. For å nå dette målet må det

1 kuttet 4 millioner CO₂-ekvivalenter hvert år frem mot 2030. Utslippene i Norge deles opp i to
2 deler, der omtrent halvparten kommer fra kvotepliktig sektor og halvparten fra ikke-
3 kvotepliktig sektor.

4 Innenfor kvotepliktig sektor er petroleumsindustrien den største utslippskilden. For å innfri
5 både Norges forpliktelser og oppfylle Parisavtalen må mesteparten av gass-, olje- og
6 kullreservene i verden ikke utvinnes. I kvotepliktig sektor er hovedvirkemiddelet tildeling av
7 kvoter, og derfor må kvotene justeres i tråd med utslippsmålet for 2030. Ikke-kvotepliktig
8 sektor omfatter transport, jordbruk, oppvarming, avfall og andre kilder.

9 Det er avgjørende at vi kutter utslipp i alle sektorer, derfor mener Partiet Sentrum at det
10 trengs et klimaregnskap med klare mål om utslippskutt hvert år for hver sektor. For å oppnå
11 målene våre må det gjennomføres en storsatsning på lav- og nullutslippsløsninger, som for
12 eksempel karbonfangst- og lagring.

13

14 **Partiet Sentrum vil:**

- 15 ● redusere klimagassutslippene i Norge med minst 55% innen 2030, sammenlignet
16 med 1990-nivå. Kuttene må tas nasjonalt
- 17 ● sette sektorvise ambisiøse, og realistiske, mål for reduksjon av klimagassutslipp etter
18 Parisavtalen
- 19 ● ha en gradvis økning i CO₂-avgiften fra dagens nivå på 882 til 2000 kr per tonn CO₂
20 i 2030
- 21 ● satse på karbonfangst og -lagring (CCS)

22 Naturlig karbonlagring

23 En viktig del av klimapolitikken for Partiet Sentrum, vil være å aktivt gå inn for å ta vare på
24 naturens evne til å lagre karbon og binde CO₂, og dermed dempe effekten av det vi har
25 sluppet ut. Det å ta vare på og øke karbonlagrene våre, er en av de sikreste tiltakene for å
26 motvirke ekstreme klimaendringer. Den billigste og mest effektive løsningen for å lagre
27 karbon i Norge innebærer å ta vare på naturen.

28 Norge med mer enn dobbelt så store naturlige karbonlagre som gjennomsnittet av verdens
29 landområder, gir naturgrunnet særs gode forutsetninger for naturlig lagring av karbon.
30 Naturens karbonlager i Norge er på ca. 7 mrd. tonn karbon. Det er anslått at 80% av dette
31 karbonet er bundet opp i jordsmonnet. Dette er hele tre ganger mer enn i atmosfæren.
32 Ødeleggelse av natur fører til utslipp av klimagasser.

33 Intensive jordbruksmetoder fører til redusert karbon i jorda, landbrukspolitikken må justeres
34 slik at en stimulerer driftsformer som bidrar til økt karbonlagring, med mer organisk materiale
35 i jorda. Det binder karbon, øker det biologiske mangfoldet og styrker jordas evne til å tåle
36 både flom og tørke.

37

38 **Partiet Sentrum vil:**

39

- 1 ● at Norge setter mål for lagring av karbon i natur og økosystemer
- 2 ● innføre økonomiske incentivordninger der aktive tiltak for binding av karbon som
- 3 biokull, eller driftsmetoder som øker karbonbindingen, premieres.
- 4 ● sikre et sterkt vern om myrområder for å opprettholde den naturlige karbonlagringen
- 5 og ta vare på det biologiske mangfoldet
- 6 ● føre en skogpolitikk som, uten å gå ut over det biologiske mangfoldet eller norsk
- 7 kapasitet for matproduksjon, bidrar til økt karbonbinding, der en vektlegger
- 8 karbonbindingen i jordsmonnet, i skogen og i produktene fra skogen
- 9 ● stimulere til landbruksdrift som øker karbonbindingen i jord- og skogbruk

10 Miljøgifter, forurensing og avfall

11 Miljøgifter er kjemikalier som er vanskelige å bryte ned og samler seg opp i næringskjeden.
12 De er skadelige for helse og miljøet, og spres gjennom luft- og havstrømmer. Selv om vi ikke
13 vet alt om langtidsvirkningene, viser forskning at noen kan forstyrre hormonsystemet,
14 forårsake alvorlige sykdommer og til og med død. Mange land, inkludert Norge, har redusert
15 utslippene ved å forby visse miljøgifter, men nye stoffer oppdages stadig. Mer forskning og
16 strenge regler er avgjørende. Forsøpling, spesielt plast, truer arter og økosystemer. Partiet
17 Sentrum mener at det innføres strengere krav til avfallshåndtering, både blant forbrukere,
18 industrien og land- og havbruksnæringen. Dårlig luftkvalitet i byområder og forurensing fra
19 svevestøv påvirker spesielt sårbare grupper, mens støy- og lysforurensing utfordrer både
20 mennesker og dyr.

21

22 **Partiet Sentrum vil:**

- 23 ● at bruken og utslippene av miljøgifter på den norske prioritetslisten skal stanses.
- 24 ● innføre sterke restriksjoner og når nødvendig også forbud mot bruk av miljøgifter i
- 25 naturen, som for eksempel vaskemidler og bly i haglepatroner
- 26 ● innføre en merkeordning for miljøgifter i importerte produkter
- 27 ● jobbe for strenge internasjonale lover for bruk og utslipp av miljøgifter
- 28 ● at Miljødirektoratet og andre instanser får offentlige midler til forskning på miljøgifter
- 29 og undersøkelser av deres forekomster i miljøet
- 30 ● at frivillige organisasjoner får støtte til å rydde strender og andre områder for
- 31 forsøpling.
- 32 ● innføre en statlig tilskuddsordning for å gradvis erstatte gummigranulater ved
- 33 eksisterende anlegg med biologisk nedbrytbare alternativer
- 34 ● innføre panteordning for el-artikler
- 35 ● stille strengere krav til kommunene om å følge opp forsøplingssaker og andre
- 36 miljøskadelige aktiviteter, med bistand fra Miljødirektoratet og Statens naturoppsyn
- 37 ● ta støyforurensning på alvor i samfunnsplanleggingen og begrense støy som skader
- 38 livskvalitet, helse og dyreliv.
- 39 ● at alle kommuner må innføre lysplaner som en del av kommuneplanarbeidet
- 40 ● at lysforurensning skal inngå i forurensningsloven på samme måte som annen type
- 41 forurensning
- 42 ● forby utelys tilknyttet tomme fritidsboliger

43

1 Klimabelønning og klimafinansiering

2 Partiet Sentrum vil innføre en nasjonal klimabelønningsordning. Klimabelønning (KAF), kan
3 være et kraftig verktøy i norsk klimapolitikk. Prinsippet er enkelt og rettferdig: forurensere
4 betaler. Karbonutslippet skattlegges, men pengene går ikke inn i statskassen. I stedet
5 fordeles summen likt på alle innbyggere og tilbakebetales til befolkningen.

6 Norge er en stor eksportør av olje og gass, og bruken av disse bidrar til klimautslipp globalt,
7 noe som ikke er inkludert i Norges klimaregnskap. En omstillingsavgift på eksport av olje og
8 gass kan øremerkes for finansiering av klimatiltak og investeringer.

9

10 **Partiet Sentrum vil:**

- 11 • innføre nasjonal klimabelønningsordning (KAF)
- 12 • innføre en omstillingsavgift på eksport av olje og gass øremerket klimatiltak og
13 klimafinansiering

14

15 Internasjonalt bærekraftig samarbeid

16 Klimaet er definert som en trussel mot menneskeheten, og må løses i fellesskap. Partiet
17 Sentrum vil følge internasjonale konvensjoner og traktater innen klima og miljø og arbeide
18 aktivt for å etterleve anerkjente prinsipper for internasjonal klima- og miljørett. Eksempler på
19 slike prinsipper er føre-var prinsippet, forurensere betaler-prinsippet og prinsippet for felles,
20 men differensiert, ansvar og kapasitet. Det er viktig å se klimaendringene som et etisk
21 problem, hvor det største ansvar for reduksjon av klimagasser må ligge hos stater med de
22 historisk største utslippene og de største økonomiske ressursene.

23 Vi trenger en grønn omstart: Dersom den globale oppvarmingen og tapet av natur fortsetter i
24 samme tempo som nå, vil det utgjøre en massiv trussel mot både naturen og
25 menneskeheten. Norge skal ha en helhetlig politikk som bidrar til at vi når 1,5-gradersmålet,
26 målene i Parisavtalen, og målene i FNs naturavtale. Klimaendringene og tap av natur truer
27 global sikkerhet og økonomisk stabilitet. Norge må øke satsingen på klima- og
28 naturdiplomati og fremme gode miljøvennlige løsninger.

29 Norge har økonomisk styrke og ikke minst et samfunn preget av tillit, likhet og høyt
30 kunnskapsnivå. Dette er det beste utgangspunktet for å ta på seg ledertrøya og vise at en
31 sosialt rettferdig omstilling i et tempo som er i tråd med Parisavtalen er mulig.

32 **Partiet Sentrum vil:**

- 33 • sette arbeidet for en grønn, bærekraftig og rettferdig global omstilling som en
34 hovedprioritet i norsk utenrikspolitikk
- 35 • søk om å bli et fullverdig medlem av Beyond Oil and Gas Alliance (BOGA)
- 36 • klimajustere oljefondets investeringer i tråd med Parisavtalens mål om å begrense
37 den globale oppvarmingen til 1,5 grader

- 1 ● opprette en internasjonal miljørettsdomstol
- 2 ● arbeide for at forurenser betaler-prinsippet må bli anvendt i internasjonal miljørett
- 3 ● øke støtten til Green Climate Fund og Loss and Damage Fund
- 4 ● videreføre og styrke arbeidet med den norske regnskogsatsingen
- 5 ● Norge skal bidra til grønn omstilling og utslippsfrie samfunn i utviklingsland ved å øke
- 6 klimafinansiering og klimatilpasningstiltak, inkludert støtte og kompetanseoverføring
- 7 til robuste bygninger, fornybar energi og teknologiutvikling.
- 8 ● sikre at avtaler mellom Norge og andre land skal være i tråd med målene i
- 9 internasjonale avtaler om natur og klima.
- 10 ● at Norge skal bidra til at land både beskytter og restaurerer natur, og samtidig
- 11 forvalter sine naturressurser på en miljømessig bærekraftig måte
- 12 ● at Norge øker bevilgningen til Hav for utvikling med 365 millioner kroner, til en total
- 13 bevilgning til programmet på 500 mill. kroner i året.
- 14 ● at Norge skal styrke arbeidet mot miljøkriminalitet, spesielt handel med truede arter.
- 15 ● at Norge må aktivt arbeide for internasjonal anerkjennelse av klimafordrevne. Gi disse
- 16 en rettslig status med tilhørende rettigheter og forutsigbarhet
- 17 ● gjøre EUs krav om åpenhet om risikovurdering (Sustainability Related disclosures)
- 18 og miljøklassifisering (taxonomy) gjeldende for oljefondet
- 19 ● innføre forbruksbasert klimaregnskap og mål og virkemidler for å redusere Norges
- 20 importerte utslipp
- 21 ● at norske bedrifter ikke skal utnytte naturressurser i land hvor folket ikke selv
- 22 bestemmer over disse, og at man må ta hensyn til urbefolkningers råderett over egne
- 23 tradisjonelle tilholdssteder og ressurser
- 24 ● utvikle FNs miljøprogram til en verdensorganisasjon for natur og miljø, med
- 25 sanksjonsmuligheter.
- 26 ● hensyn til miljø- og bærekraft må være overordnet i all internasjonal handel. Avtaler
- 27 som bryter med dette må avvikes, og kan ikke inngås. Handel som skaper
- 28 unødvendig forbruk må begrenses

29

30 Klimaforskning

31 Utdanning, forskning og innovasjon er nøkkelen til en trygg og effektiv omstilling til en
32 bærekraftig fremtid. Derfor må vi støtte utdannings- og forskningsinstitusjonenes strategiske
33 satsing på bærekraft. For å gjøre oppdagelsene som må til, må forskerne og institusjonene
34 ha nok fleksibilitet og frihet til å drive med grunnforskning og anvendt forskning. Dette
35 innebærer å øke andelen av fri forskningsmidler og motvirke silotenkning i offentlig
36 forskningsfinansiering.

37 For å sikre rask innovasjon må vi ha gode mekanismer og nok risikokapital for å
38 kommersialisere ny kunnskap. Samarbeidet mellom offentlig sektor, næringsliv og academia
39 må være åpent, utstrakt og effektivt. Kvaliteten på utdanning, forskning og innovasjon
40 henger sammen. Derfor må det sikres gode muligheter for at studentene kan delta aktivt i
41 både forskning og innovasjon.

42 Klimaforskning bidrar til å redusere usikkerheten rundt framtidens klimautvikling. Globale
43 utfordringer som mat- og vannmangel, sykdomspredning, økende flyktningsstrømmer vil øke i

1 omfang som følge av klimaendringene og påvirke samfunnet nasjonalt og internasjonalt.
2 Lokalt vil klimaendringer påvirke vilkårene for naturbaserte næringer, transportsektoren og
3 arealplanleggingen. Det er behov for kunnskap for å rette samfunnet og ulike næringer mot
4 en klimavennlig retning.

5 **Partiet Sentrum vil:**

- 6 ● ha et langsiktig mål om å trappe opp finansiering av forskning til minst 3% av BNP,
7 hvorav det offentlige bør stå for om lag halvparten.
- 8 ● stimulere til økt forskning på tilpasning til klimaendringer innen det offentlige og det
9 private.
- 10 ● stanse all offentlig finansiering av petroleumsforskning der målet er økt utvinning og
11 aktivitet.
- 12 ● etablere et langsiktig forskningsprogram rettet mot virkemidler og tiltak for
13 utslippsreduksjoner.
- 14 ● øke tildelingene til forskningsprosjekter der målet er grønn omstilling og bærekraft.
- 15 ● sikre at universitetene og høyskolene styrker klimarelevant utdanning, rekruttering og
16 forskning gjennom prioritering av egne midler.
- 17 ● styrke faglig koordinering og evaluering av norsk klimaforskning gjennom å gi
18 Forskningsrådet et tydeligere ansvar.
- 19 ● bidra til overføring og oppbygging av forskningskompetanse innen klima i fattige land.

20

21

1 3.3 Natur og biologisk mangfold

2

3 Mennesket er totalt avhengig av naturen, det biologiske mangfoldet og fungerende
4 økosystemer. Vi mennesker er også en del av økosystemet, og en for oss unnselig og
5 tilsynelatende betydningsløs art kan vise seg å være en vital del av næringskjeden for andre
6 arter vi eller andre arter er avhengig av eller den kan bli en viktig ressurs i framtiden. Hver
7 art har en verdi i seg selv, også uavhengig av hvorvidt vi har nytte av den.

8

9 Rent vann, ren luft, pollinering, naturlig skadedyrkontroll, kompostering og nedbryting,
10 vegetasjon og jord som binder karbon og hindrer erosjon og flom er eksempler på tjenester
11 naturen bidrar med, såkalte økosystemtjenester. En forutsetning for at disse tjenestene skal
12 fungere er at vi tar vare på naturområder og det biologiske mangfoldet som finnes der.

13

14 Partiet Sentrum vil ta den globale naturkrisen på alvor, redusere vårt økologiske fotavtrykk
15 og prioritere tiltak for å bevare naturen i Norge.

16

17 50% av de utrydningstruede artene i Norge lever i skog. Det er særlig gammelskogen og
18 dødt trevirke som bidrar til artsmangfoldet i skogen. Minst 10% av skogen, fortrinnsvis skog
19 som oppfyller kriteriene for representative biotoper og artsmangfold, må vernes innen 2025.
20 Kommuner og grunneiere må sikres kompensasjon. Å restaurere og bygge opp natur er et
21 godt klimatiltak.

22

23 **Partiet Sentrum vil:**

24

- 25 ● gjøre Norge arealnøytralt, ved å innføre budsjett og regnskap over forskjellige
26 naturtyper og arealbruk.
- 27 ● innføre krav om at villmarkskapitalen ikke kan reduseres. Nedbygging av villmark
28 må medføre restaurering av samme mengde villmark av tilsvarende type et annet
29 sted i samme eller nærliggende kommune
- 30 ● etablere en nasjonal plan for restaurering av natur, i tråd med Norges internasjonale
31 forpliktelser. Utvikle nasjonale restaureringsplaner for samtlige hovedtyper av natur,
32 opprette et restaureringsfond, og opprette gode tilskuddsordninger for skogbruk og
33 jordbruk
- 34 ● endre kommunenes inntektssystem slik at det gis incentiver til å ta vare på
35 naturmangfold, redusere arealbruk, og redusere klimagassutslipp
- 36 ● begrense utbyggingen av nye hyttefelt som går ut over inngrepsfrie naturområder og
37 beiteområder for husdyr
- 38 ● Utvide arealet som har nasjonalparkstatus med 20% neste stortingsperiode
- 39 ● skape gode ordninger for å verne og videreføre kulturlandskap som slåttemarker,
40 kystlynghei og eng for å opprettholde et levedyktig artsmangfold
- 41 ● utarbeide en plan for å fase ut miljøskadelige subsidier, samt unngå å innføre nye
42 subsidier som kan være til skade for miljøet
- 43 ● sikre sterkere vern av naturen og artsmangfoldet i lovverket, om nødvendig også i
44 grunnloven. Oppskalere arbeidet med å legge til nye utvalgte arter og naturtyper, for
45 å sikre at en større del av mangfoldet ivaretas
- 46 ● bekjempe fremmede arter i norsk natur

- 1 ● intensivere arbeidet med å kartlegge all natur i Norge og fullføre et nasjonalt
- 2 økologisk grunnkart innen 2030.
- 3 ● sikre levedyktige bestander av ville dyrearter som hører hjemme i Norge, samt legge
- 4 til rette for at disse kan leve uten å komme i konflikt med menneskenes og
- 5 husdyrenes trygghet og livskvalitet 77
- 6 ● bygge flere viltoverganger ved vei og jernbane, og skifte ut gjerder som er skadelige
- 7 for dyrene (f.eks. piggråd)
- 8 ● verne minst 10% av produktiv norsk skog, og arbeide for at vi står bedre rustet til å
- 9 begrense skadeomfanget av skogbrann
- 10 ● strengere regulering av motorisert ferdsel i utmark, regulering av vannscooter utenfor
- 11 særlig angitte områder
- 12

13 Livet i havet

14 Norge er en stor hav- og kystnasjon som forvalter enorme naturverdier langs hele kysten, i
15 Nordsjøen, Norskehavet og Barentshavet. Råderetten over disse områdene gir oss et stort
16 ansvar. Vi har vist at god forvaltning av enkelte fiskearter på lang sikt kan være både
17 bærekraftig og lønnsomt.

18
19 Livet i havet står overfor mange utfordringer - plastforurensning, klimaendringer og
20 havforsuring, samt overfiske og miljøpåvirkninger av fiske. Dette påvirker både havmiljøet og
21 grunnlaget for havnæringer. Havet er et spiskammers av dimensjoner, en effektiv fanger av
22 klimagasser og storprodusent av oksygen. Det rommer rike økosystemer med et fantastisk
23 artsmangfold. Vi mennesker er totalt avhengig av havet og har simpelthen ikke råd til å
24 ødelegge det.

25
26 For å sikre og verne om livet i havet er det et mål at vi verner 30% av havet mot oljeaktivitet,
27 gruvedrift og fiske innen 2030. Beskyttelse av natur må skje gjennom helhetlige verneplaner
28 som gjelder på tvers av ulike sektorer som har aktivitet langs kysten og på havet. Norge har
29 verdens nest lengste kystlinje, vår forvaltning av økosystemene i våre og internasjonale
30 farvann blir derfor lagt merke til.

31
32 Dumping av gruveavfall i havet kan medføre utslipp av partikler (gruveslam) som kan true
33 lokale biotoper, og gruveavfall i sjø kan medføre risiko for utslipp av miljøgifter direkte og ved
34 at miljøgifter løses opp i sjøen over tid. Deponering av gruveavfall som medfører fare for
35 spredning av graveslam eller utslipp av miljøgifter kan ikke tillates. Mineralutvinning på
36 havbunnen medfører noen av de samme risikofaktorene som deponering av gruveavfall.

37
38 De viktigste utfordringene for forvaltningen av de marine økosystemene og truslene mot det
39 biologiske mangfoldet i havene ligger på land. Klimaendringene er i stor grad drevet av
40 landbaserte aktiviteter. Det er forurensning fra land som forårsaker de største truslene for det
41 marine miljøet når det gjelder for eksempel plastforsøpling. Påvirkningen på havet fra
42 landbasert aktivitet må derfor inkluderes i havforvaltningen. Økt mengde CO₂ i atmosfæren
43 er den klart viktigste årsaken til både temperaturøkning og havforsuring. En kombinasjon av
44 økt havtemperatur, surere hav, forurensning og overfiske truer mange arter.

45

1 Plast i havet

2 Forsøplingen av havet er et raskt voksende problem. Dersom produksjonen, forbruket og
3 forsøplingen av plast fortsetter å øke vil det innen 2050 være mer plast i havet enn det er
4 fisk. Vi trenger et internasjonalt samarbeid og forpliktende avtaler for å møte utfordringene.

5
6 For å unngå at plast havner i naturen og etterhvert i havet, er det nødvendig å utvikle pante-
7 og returordninger basert på et helhetlig produsentansvar for alle som produserer og
8 importerer plast. Et slikt system for retur- og pant må også omfatte problemavfall som
9 båtvrak, gamle fiskebruk, forlatte oppdrettsanlegg og mye mer.

10
11 Fiskere og andre som finner, samler og bringer på land avfall de finner i eller ved havet må
12 kompenseres, ikke straffes ved at de må betale for å levere avfallet. Norge er
13 verdensledende på panteordninger og bør raskt utvikle panteordninger for marint
14 problemavfall. En panteordning, eventuelt i kombinasjon med direkte tilskudd, kan bli en
15 kjærkommen ekstraintekt for lag og foreninger som kan rydde i strandsonen på dugnad, og
16 det kan gi økonomisk grunnlag for innsamling fra andre som har utstyr og kompetanse til
17 små og store opprydninger i strandsona. Dette kan kombineres med å sette av mer midler til
18 økt aktivitet fra profesjonelle strandryddere.

19 20 **Partiet Sentrum vil:**

- 21
- 22 ● ikke åpne opp for mineralutvinning på havbunnen i norske farvann, og at Norge
- 23 jobber internasjonalt for å sikre minimum en tiårig utsettelse av all mineralutvinning
- 24 på havbunn frem til konsekvenser for dyreliv og leveområder er fullt ut forstått
- 25 ● si nei til deponering av gruveslam og annet problemavfall i marine områder, for
- 26 eksempel Repparfjorden og Førdefjorden.
- 27 ● at naturmangfoldloven om marint vern må gjelde for alle norske havområder, helt fra
- 28 fjæresteinene og ut til og med hele norsk økonomisk sone (200 nautiske mil)
- 29 ● at kun et helhetlig vern etter naturmangfoldloven er godt nok for områder som skal ha
- 30 status som marine verneområder
- 31 ● styrke naturmangfoldloven ved å gjøre vern av utvalgte naturtyper og prioriterte arter
- 32 gjeldende for alle norske havområder
- 33 ● at det ikke skal igangsettes ny aktivitet i områder definert som særlig verdifulle og
- 34 sårbare (SVO) i forvaltningsplanene for norske havområder før disse er utredet med
- 35 tanke på marin verneplan
- 36 ● sørge for et permanent vern mot petroleumsaktivitet i særlig verdifulle og sårbare
- 37 havområder, herunder Lofoten Vesterålen og Senja
- 38 ● etablere flere fredningsområder for korallrev, ålegressenger og andre sårbare
- 39 naturtyper som er gyte- og oppvekstområder for fisk og skalldyr
- 40 ● arbeide for å få på plass en egen handlingsplan for sjøfugl
- 41 ● jobbe for å få på plass en juridisk bindende avtale mot plastforsøpling i FN
- 42 ● jobbe for at Norge skal bli plastsmart gjennom å forsere arbeidet med å putte plasten
- 43 inn i en ekte sirkulær økonomi
- 44 ● arbeide for å innføre et helhetlig produsentansvar for alle som produserer eller
- 45 importerer plast i Norge, inkludert importører og selgere av emballasje, fiskeri og
- 46 oppdrettsutstyr
- 47 ● ha en nasjonal plan for innsamling, sortering og materialgjenvinning av plastavfall

- 1 ● styrke infrastrukturer knyttet til avfallshåndtering i utviklingsland, for å hindre at søpla
2 der ender opp i havet
- 3 ● utvide panteordninger så fiskere og andre kan få betalt for å levere marint
4 problemavfall på land. Sørge for mottaksanlegg langs hele kysten
- 5 ● arbeide internasjonalt for å få innført panteordninger på brukte plastprodukter.
- 6 ● redusere spøkelsesfiske gjennom å innføre obligatoriske krav om rapportering for
7 alle som taper fiskeutstyr i havet, innføre krav om teknologi som skal gjøre det mulig
8 å gjenfinne utstyr som er tapt, samt skjerpe krav til merking av fiskebruk
- 9 ● innføre krav om bruk av mer miljøvennlig bunnstoff på båter

10 3.4 Grønn konkurransekraft

11 Partiet Sentrum vil lede an i en nyskapende, grønn næringspolitikk, inspirert av EUs
12 "European Green Deal". Vi mener at Norge også trenger en grønn avtale og må velge ut
13 klima- og miljøvennlige industriområder for å sikre nasjonal eierskapspolitikk som støtter
14 grønn utvikling. Gjennom vår grønne vekst- og utviklingsstrategi ønsker vi å skape
15 arbeidsplasser og sikre velferdsstatens fremtid gjennom investeringer og innovasjon for
16 bærekraftig utvikling.

17

18 Vi ser kompetanse som vår viktigste ressurs og vil bygge fremtidens næringsliv på denne
19 grunnsteinen. Med verdensledende næringer og kompetanse innen petroleum, ser vi
20 potensial for å dra nytte av denne kunnskapen i det grønne skiftet. Særlig ser vi på marine
21 næringer, maritime næringer, kraftproduksjon, kraftkrevende industri, ressurser fra skogen,
22 og petroleumsindustriens kompetanse som sentrale for å utvikle ny verdiskapning.

23

24 Enova, Innovasjon Norge og GIEK spiller avgjørende roller i utviklingen av fremtidens
25 næringsliv. Enova tilbyr ordninger for lavutslippssamfunnet, Innovasjon Norge bidrar med
26 finansieringsløsninger og kompetanse for vekst og eksport, mens GIEK stimulerer eksport
27 med garantier som reduserer risikoen for eksportører. Vi vil styrke disse institusjonene,
28 videreutvikle virkemidlene og øke kapitaltilgangen for å maksimere deres rolle i å utvikle
29 grønn konkurransekraft.

30

31 Fremme økt eksport

32 Norge har en utfordring med eksport, spesielt utenfor olje- og gasssektoren. Det er
33 nødvendig å diversifisere eksportsatsingen og rette oppmerksomheten mot nye markeder
34 som Afrika og Asia. På grunn av svingende kronekurs må Norges eksportfremme og -
35 finansiering økes på linje med Sverige og Danmark.

36 Felles utfordringer inkluderer manglende tilgang til kompetanse og vanskelig
37 markedsadgang. Noen næringer mangler også tydelige strategier med effektive virkemidler
38 for finansiering, rådgivning, skalering og internasjonalisering.

39 Politikken kan sette rammevilkår og mål, men næringslivet må etablere fremtidens
40 virksomheter og arbeidsplasser. Utviklingen av nye, klimavennlige næringer bør skje i tett
41 samarbeid med aktørene i næringen.

1 Satse på fornybare energikilder

2 Partiet Sentrum tror på en fremtid med bærekraftig energiproduksjon. EU har gjennom sin
3 «Green Deal» gjort det klart at samfunnsutviklingen skal gå i en grønnere retning. Sverige
4 og Danmark har satset tungt på utslippsfri næringsutvikling i kjølvannet av koronakrisen, der
5 de sannsynlig vil fokusere på fornybar energi, kollektivtransport og sirkulær økonomi. Norsk
6 eksport av fornybar teknologi har stått på stedet hvil siden 2009, mens det globale
7 fornybarmarkedet har hatt en bratt vekst. Danmark eksporterte grønn teknologi for 105
8 milliarder i 2019, en økning på 20% fra året før. Partiet Sentrum mener at omstillingsbehovet
9 fra fossil til grønn energi vil åpne nye eksportmuligheter. Det er på høy tid at staten og norsk
10 næringsliv tar tak i dette.

11 Stimulere nullutslippsnæringer

12 Næringslivet ønsker å levere nullutslippsløsninger så snart de etterspørres.
13 Oppstartsrisikoen er imidlertid fortsatt for høy i veldig mange prosjekter. Næringene må
14 mobiliseres bredt dersom vi skal skape et marked som kan oppfostre Norges neste
15 eksporteventyr. Partiet Sentrum vil gjennom politiske vedtak redusere risiko med gode
16 rammevilkår og finansieringsløsninger.

17 Partiet Sentrum vil redusere risiko for oppstartsbedrifter som ønsker å levere
18 nullutslippsløsninger ved å gi gode rammevilkår og finansieringsløsninger. Partiet Sentrum
19 foreslår å sette av 1% av oljefondet til et innenlands investeringsfond. Dette vil gi et betydelig
20 kapitaltilskudd som kan redusere økonomisk risiko og fremme innovasjon innenfor grønne
21 teknologier.

22 Norge bør omstille og oppskalere den omfattende kompetansen vi har i for eksempel
23 maritime næringer og oljeservicenæringen. Partiet understreker viktigheten av å tallfeste mål
24 for eksport av nullutslippsløsninger og å prioritere eksportfremmende arbeid sterkere. Ved å
25 sette klare mål kan Norge styrke sin posisjon som en ledende nasjon innen grønn teknologi
26 på det globale markedet. Dette vil også bidra til økonomisk vekst og sysselsetting innen
27 grønne næringer.

28 Fremtidens vinnere er bedrifter som leverer nullutslippsløsninger. For å fremme utviklingen
29 av nye klimavennlige løsninger, ønsker Partiet Sentrum å øke rammene for Enova og
30 Innovasjon Norge. Disse organisasjonene spiller en sentral rolle i å støtte forskning, utvikling
31 og kommersialisering av miljøvennlige teknologier. Ved å øke deres ressurser, kan flere
32 prosjekter realiseres, og det blir lettere for bedrifter å få tilgang til nødvendig støtte.

33 Partiet foreslår også å fjerne merverdiavgift på energiutbygging, slik som privat solkraft.
34 Dette tiltaket vil gjøre det mer økonomisk attraktivt for privatpersoner og bedrifter å investere
35 i egen energiproduksjon. Resultatet vil være en økning i bruken av fornybar energi og en
36 reduksjon i klimagassutslippene.

37 **Partiet Sentrum vil:**

- 38 ● sette av 1% av oljefondet til et innenlands investeringsfond.
- 39 ● tallfeste mål for eksport og prioritere eksportfremmende arbeid sterkere.
- 40 ● øke rammene for Enova og Innovasjon Norge for å fremme nye klimavennlige
- 41 løsnings.
- 42 ● fjerne merverdiavgift på energiutbygging, slik som privat solkraft.

1

2 Skipsfart og maritim sektor

3 FNs internasjonale sjøfartsorganisasjon har vedtatt at utslippene fra verdens skipsfart skal
4 halveres innen 2050, noe som betyr en reduksjon på 70 prosent per skip. Dette er en stor
5 utfordring og mulighet for verdens rederier. Veksten i markedet for nullutslippsløsninger vil
6 bli et industrieventyr.

7 Norge har forutsetninger for å være med å utvikle fremtidens skipsfart. Vi har kompetanse
8 og forutsetninger knyttet til elektrifisering, ammoniakk, hydrogen og bærekraftig biodrivstoff.
9 Nye skip må bygges med nullutslipp fra 2030 for å nå målet om nullutslipp i 2050.

10

11 **Partiet Sentrum vil:**

- 12 ● sikre investeringsstøtte til bygging av skip med nullutslippsteknologi og infrastruktur
- 13 for slike skip i norsk skipsnæring
- 14 ● tidfeste krav om nullutslipp i norske farvann for skipsfarten, og øke
- 15 finansieringsordninger for nullutslippsteknologi gjennom låneordninger og
- 16 toppfinansieringsordninger.
- 17 ● at nye båter må bygges med nullutslipp fra 2030

18

19 Klimanøytrale industrieventyr

20 Norsk kraftkrevende industri har vært og er en viktig del av norsk landbasert eksport.
21 Prosessindustrien ønsker en rolle som en av næringene som skal erstatte inntektene fra olje
22 og gass i framtida, og ser mot nullutslipp i 2050. Norsk sokkel kan ha egenskaper for
23 karbonlagring som overstiger ikke bare Norges klimautslipp, men også utslippene fra
24 forbrenning av oljen og gassen vi eksporterer. Hvis vi kan lykkes med kommersialisering av
25 karbonfangst og lagring har det et stort potensial for verdiskapning, arbeidsplasser og
26 inntekter.

27 Norge har fortrinn innen verdikjeder for kritiske råmaterialer og materialer, produksjon og
28 resirkulering av batterier, klimanøytrale energibærere som hydrogen og ammoniakk,
29 teknologi innen karbonfangst og -lagring, etc. Vi må sikre rammevilkår og tilgang til egnede
30 arealer for nyetablering slik at Norge kan være ledende i utvikling og produksjon innen nye
31 fornybare kraftkrevende næringer.

32

33 **Partiet Sentrum vil:**

- 34 ● utarbeide en nasjonal strategi for industriområder med internasjonale
- 35 konkurransefortrinn
- 36 ● bedre rammevilkårene for etablering av ny, klimavennlig kraftkrevende virksomhet
- 37 ● styrke offentlige finansieringsordninger som kan redusere risiko knyttet til etablering
- 38 av ny grønn virksomhet.
- 39 ● sikre statlig medfinansiering og risikoavlastning i utviklingen av CCS-teknologi.

1 Grønn vekst i marine næringer

2 Marin næring er Norges største eksportnæring etter olje og gass. Mulighetene for økt
3 verdiskapning og nye arbeidsplasser er store innenfor fiske, havbruk og videreforedling.
4 Sjømatnæringen har som mål å femdoble verdiskapningen til 500 milliarder i året innen 2050
5 .

6 Partiet Sentrum vil legge til rette for en bærekraftig vekst i havbruksnæringen, blant annet
7 ved å legge bedre til rette for fullskala utprøving av ny bærekraftig teknologi. Det er et mål å
8 stimulere til mer helårlig virksomhet i landbasert fiskeindustri, blant annet med ordninger
9 som premierer leveranser av egnet råstoff i lavsesong . Marine næringer er mer omtalt i kap.
10 3.8.

11 Bærekraftig reiseliv og turistnæring

12 Norge har vakker og uberørt natur som gir turister en unik opplevelse. Vi kan gi turister
13 mulighet til å delta i naturopplevelser gjennom friluftslivsaktiviteter. Partiet Sentrum vil
14 fremme en bærekraftig turistnæring som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og
15 lokale produkter. Et grønt reiseliv betyr økt verdiskapning og økt sysselsetting, og det er en
16 mulighet for norske reiselivsbedrifter.

17 **Partiet Sentrum vil:**

- 18 • stille tydelige krav til turistnæringen om at den skal bidra til å realisere
19 bærekraftsmålene
- 20 • bygge grønn konkurransekraft i norsk turistnæring
- 21 • utvikle konseptet nasjonale turistveier og nasjonale turiststier
- 22 • utvikle bedre digitale turportaler, planleggingsverktøy og informasjonstjenester på
23 ulike språk for turisme og friluftsliv i Norge.
- 24 • fremme nullutslipp i fjordene våre. Stille krav om bruk av landstrøm for
25 cruisetrafikken.
- 26 • gi kommunene mulighet for å innføre lokal turistskatt

27

28 Nye grønne arbeidsplasser i byggesektoren

29 Byggesektoren står for 40% av energibruken i Norge, og endringer er nødvendige for å nå
30 klimamålene. Moderne byggeteknikker må tas i bruk og videreutvikles.

31 Strengere krav vil gjøre det enklere for hele byggenæringen å levere på klima. Løsningene,
32 kompetansen og markedet for klimasmarte bygg er allerede her. Statlige oppdragsgivere må
33 gå foran og bidra til utvikling av miljøriktig bygging.

34 **Partiet Sentrum vil:**

- 35 • sette krav til reduksjon av klimagassutslipp i alle byggeprosjekter,
- 36 • øke bruken av tre som byggemateriale for å binde mer CO₂ i trevirket og redusere
37 bruken av andre materialer med større klimaavtrykk, og at offentlige bestillere bruker
38 sin innkjøpsmakt til å fremme gode klimavalg og grønn innovasjon.

- 1 • at ombruk og gjenvinning av materialer bør bli en større del av verdikjeden, og
2 entreprenørenes miljøkompetanse blir et konkurransefortrinn, slik at innovasjon og
3 omstilling prioriteres av aktørene i bransjen.

4 Grønne innkjøp

5 Grønne innkjøp gir en positiv påvirkning på klima, miljø og mennesker, og skaper grønn
6 konkurransekraft. Grå innkjøp fokuserer kun på pris og kan føre til at man får leverandører
7 som ikke vektlegger klima, miljø og menneskerettigheter. Ved å stille grønne innkjøpskrav
8 bidrar vi til å ivareta miljøet, skape innovasjon og grønn konkurransekraft.

9 Partiet Sentrum vil:

- 10 • at det offentlige benytter sin innkjøpsrolle til å fremme nullutslippsløsninger for
11 bygg, transport og anlegg
12 • at offentlig sektor som innkjøper bidrar til grønn konkurransekraft
13 • at leverandøren skal utarbeide rutiner og tiltak for å ivareta miljømål og en gradvis
14 økning i miljøprestasjonen
15 • at leverandøren skal tilby en høyere andel økologiske produkter på avtalen over
16 tid
17 • at leverandøren skal tilby produkter med lavt karbonavtrykk
18 • at leverandøren skal tilby produkter som er produsert på en bærekraftig måte
19

20 Sirkulærøkonomi

21 Bærekraftig forbruk og produksjon handler om å gjøre mer med mindre ressurser. I dag
22 forbraker vi mye mer enn hva som er bærekraftig for kloden. I sirkulær økonomi er det fokus
23 på en mer intensiv utnyttelse av ressurser fremfor å forbruke stadig mer.

24 En sirkulær økonomi innebærer å utnytte ressurser på en slik måte at de gir samfunnet
25 høyest mulig verdi og nytte lengst mulig. Dette kan oppnås gjennom design for forlenget
26 levetid, økt ombruk, reparasjon, oppgradering og materialgjenvinning i et kretsløp hvor
27 færrest mulig ressurser går tapt.

28 Overgangen til en sirkulær forretningsmodell kan være både dyr og langvarig for en bedrift,
29 men investeringene gir både økonomiske og materielle besparelser på sikt. Norge har ikke
30 kommet like langt i omstillingen som andre sammenlignbare land, og det trengs politisk vilje
31 og handlekraft for å få fart på omleggingen i landet vårt. Næringene trenger forutsigbare
32 rammebetingelser og finansieringsmuligheter for å kunne gjøre nødvendige investeringer.

33 For å oppnå en sirkulær økonomi, må vi minske ressursbruken, miljøødeleggelsen og
34 klimautslippene som samfunn og som enkeltpersoner. I vår del av verden forbraker vi mer
35 enn hva som er bærekraftig for kloden.

36 Som en del av EUs handlingsplan for sirkulær økonomi er det inntatt punkter for bedre ikke-
37 finansiell rapportering. Dette vil være essensielt i forhold til at finansnæringen skal kunne gi
38 gode betingelser for finansiering og kapital i de bransjene og bedriftene som bidrar best til
39 det grønne skiftet og bærekraftig økonomi.

1 Manglende kunnskap og kompetanse om sirkulær økonomi er den viktigste barrieren på alle
2 nivå i dag, både hos bedrifter, statlige aktører og hos politiske myndigheter. Det mangler
3 kunnskap og erfaring på hvilke politiske tiltak og incentiver som kan hjelpe den sirkulære
4 økonomien fremover.

5 **Partiet Sentrum vil:**

- 6 • fjerne moms på reparasjon, utleie og gjenbruk (brukthandel)
- 7 • utrede en miljøavgift på import av tekstiler. En miljøavgift vil bidra til å legge
- 8 om forretningsmodellen til kleskjedene og redusere importen av klær
- 9 • sikre en norsk handlingsplan for sirkulær økonomi basert på
- 10 Europakommisjonens handlingsplan for sirkulær økonomi
- 11 • implementere hensiktsmessig ikke-finansiell rapportering i tråd med EUs nye
- 12 Green Deal
- 13 • legge til rette/ønske velkommen for løsninger for delingsøkonomi som
- 14 samtidig ivaretar hensyn i arbeidsmiljøloven
- 15 • redusere matsvinn gjennom en matkastelov og bedre informasjon til forbruker
- 16 • ha en åpenhetslov som gjør det enklere for forbrukere å vite hvordan produktene
- 17 er produsert
- 18 • stimulere utvikling av produkter med lengre levetid og produkter som kan
- 19 repareres framfor å byttes ut, eksempelvis gjennom en merkeordning
- 20 • stimulere til utlånsordninger (BUA), byttedager, organiserte gjenbruksforretninger

21

22 **Gründerskap**

23 Det er viktig å tilrettelegge for at flere bedrifter klarer å vokse seg store og solide, og på den
24 måten skape mange arbeidsplasser. For å oppnå dette, er det avgjørende med bedre tilgang
25 på risikokapital, støtte og kompetanse. Risikokapital er en form for finansiering som
26 investeres i selskaper med høy risiko og høy potensiell avkastning. Det kan være vanskelig
27 for oppstartsbedrifter å få tilgang til risikokapital, og det er derfor viktig å ha ordninger som
28 kan hjelpe dem med å skaffe finansiering. I tillegg til risikokapital, er det også viktig å ha
29 tilgang til støtte, kompetanse og skattemessige incentiver.

30

31 **Partiet Sentrum vil:**

- 32 • satse mer på akseleratorprogram for vekstbedrifter
- 33 • styrke kapitaltilgang i tidlig fase av oppstart
- 34 • fremme og tilrettelegge for inkubatorer og klynger som er viktige pilarer og
- 35 støtte i oppstartsfaser av bedrifter
- 36 • sikre at teknologigründere i Norge får god tilgang til skaleringskompetanse
- 37 • sikre skatteincentiver, spesielt innenfor oppstartsbedrifter som er
- 38 grønne, bærekraftige og sirkulærøkonomiske
- 39 • gjøre det enklere og mindre byråkratisk for enkeltpersonforetak og SMB-bedrifter
- 40 • bedre de sosiale ordningene for selvstendig næringsdrivende

41

1 Klimarisiko og finansiering

2 Klimarisiko og finansiering er viktig for å sikre en bærekraftig fremtid. Norske myndigheter
3 bør følge EUs regelverksarbeid innen miljø- og klimarapportering tett for å sikre god
4 implementering av nye reguleringer. Bedriftene må rapportere om bærekraft på en relevant
5 og konkret måte.

6

7 **Partiet Sentrum vil:**

- 8 • stimulere selskaper til å allerede nå starte prosessen med å tilpasse seg EUs
9 klassifiseringssystem for bærekraftig aktivitet.
- 10 • at norske bedrifter tar i bruk Rammeverk for klimarisikohåndtering (TCFD-
11 rammeverket) i sin selskapsrapportering (klimarisiko) i tråd med anbefalingen
12 fra Finans Norge og Klimarisikoutvalget.

13 3.5 Økonomisk politikk

14 Den økonomiske politikken skal legge til rette for en bærekraftig utvikling, lønnsom
15 verdiskapning og rettferdig fordeling. Dersom vi skal nå bærekraftsmålene må vi flytte fokus
16 fra ensidig økonomisk vekst, til en utvikling der vi fordeler bedre og skaper verdier samtidig
17 som vi forbruker mindre av verdens fornybare ressurser.

18

19 Handlingsregelen og Statens pensjonsfond utland

20 Handlingsregelen innebærer at alt overskudd fra petroleumsvirksomheten i Nordsjøen
21 tilføres Statens pensjonsfond utland, og at det er satt et tak for hvor mye av avkastningen av
22 fondet som kan overføres til bruk i statsbudsjettet. Handlingsregelen har bidratt til
23 moderasjon i bruken av oljeinntektene og avkastningen fra fondet, den har lagt en demper
24 på politikeres mulighet til å øke statens samlede utgifter hver gang de finner et godt formål å
25 støtte, og den har medvirket til å unngå overoppheting av norsk økonomi.

26 Normalt skal investeringer som vil gi avkastning kunne holdes utenom begrensningene i
27 handlingsregelen – utgiften er regnet som «under streken». Det gjelder blant annet
28 investeringene i petroleumssektoren.

29 Partiet sentrum ønsker en gjennomgang av hvilke utgifter og investeringer som skal
30 begrenses av handlingsregelen. Vi ønsker en ny handlingsregel, der det legges mer vekt på
31 hva som skaper inflasjon, vurderes positivt hva som bidrar til grønn omstilling, og legges
32 mindre vekt på utgifter som i liten eller ingen grad påvirker presset i norsk økonomi.

33

34 Et grønt investeringsfond

35 Partiet Sentrum ønsker å opprette et grønt innenlands investeringsfond, som tilføres 1% av
36 Statens pensjonsfond utland. Fondet skal investere i virksomheter som bidrar til grønn
37 omstilling.

38 Gjennom statens grønne investeringsfond kan vi sikre tilgang til risikovillig kapital for de som
39 ønsker å realisere og kommersialisere ideer som kan bidra til det grønne skiftet. I og med at

1 fondet investerer, er utgiftene å anse som «under streken», og ikke begrenset av
2 handlingsregelen. Etterhvert som investeringene i petroleumssektoren forventes å avta, er
3 det rom for vekst i grønne virksomheter uten at det skaper uønsket press i norsk økonomi.

4

5 Skatter og avgifter

6 Vi mener at skatter og avgifter skal utformes slik at de gir gode vilkår for verdiskapning og
7 sysselsetting, motiverer til arbeid, bidrar til lønnsomhet både for samfunnet og bedriftene,
8 fremmer norsk eierskap, stimulerer til investeringer, bidrar til omfordeling og mindre
9 forskjeller, ivaretar distriktpolitiske mål, og fremmer en bærekraftig, grønn utvikling.

10 Det samlede trykket av skatter og avgifter må vurderes opp mot hvor mye folk flest – og
11 næringsdrivende – sitter igjen med når skatter og avgifter er betalt – men også i lys av hvilke
12 tjenester det offentlige leverer til innbyggerne som innbyggerne slipper betale for. Det er
13 naturlig med et høyere skattetrykk i et land med et tilnærmet gratis offentlig helsevesen og
14 gratis skole enn i et land der hver enkelt må tegne helseforsikring og selv betale for høyere
15 utdanning.

16 Det er et mål at skattepolitikken bidrar til omfordeling. Det er ønskelig for å unngå store
17 forskjeller der noen ikke har det de trenger og det er ønskelig ut fra et rettferdsperspektiv.
18 Små forskjeller bidrar også til større vekst. Et samfunn der mange står utenfor
19 arbeidsmarkedet og i liten grad utgjør en kundegruppe for varer og tjenester som
20 produseres, vil ha lavere verdiskapning enn et samfunn der alle får mulighet til å bidra med
21 sine ressurser og alle er del av markedsgrunnlaget for de varer og tjenester som omsettes.
22 Små forskjeller skaper også stabilitet og mindre grunnlag for uro og konflikter mellom ulike
23 grupper.

24

25 Skatt på arbeidsinntekt

26 Partiet sentrum ønsker en mer progressiv beskatning av inntekt, der de som tjener mest
27 bidrar prosentvis mer enn i dag i forhold til de som har lav inntekt. Dette kan gjøres med nye
28 trinn i toppskatten. Lettelser i inntektsskatten må først og fremst komme de med lav inntekt
29 til gode.

30

31 Næringslivsbeskatning, formueskatt og eiendomsavgift

32 Partiet Sentrum ønsker en skattepolitikk som legger til rette for verdiskapning, motiverer til
33 arbeid og stimulerer til norsk eierskap. Det grønne skiftet og overgangen fra en lineær
34 økonomi til en sirkulær økonomi krever forutsigbare rammevilkår og et skatte- og
35 avgiftssystem som fremmer verdiskapning og en bærekraftig utvikling.

36 Vi ønsker å stimulere til økte investeringer i næringslivet gjennom privat eierskap for å klare
37 å omstille oss til en mer bærekraftig økonomi. Da må vi unngå at beskatningen medfører at
38 vi utkonkurreres av sammenlignbare land.

39 Formuesskatt, arveavgift, og eiendomsskatt er politisk omstridte skatter som kan ha negative
40 konsekvenser for eiere av virksomheter, blant annet ved at de kan føle seg tvunget til å ta

1 utbytte for å betale formueskatt, eller at en ny generasjon må selge andeler av en
2 virksomhet for å betale arveavgift.

3 Samtidig anerkjenner vi at det er nødvendig med skattlegging for å oppnå utjevning og
4 omfordeling. I en åpen og konkurranseutsatt økonomi, der virksomheter, kapital og personer
5 kan flytte over landegrensene, er det grenser for hvor annerledes skattlegging av næringslivet
6 og av eierskap kan utformes. Norge har i dag en høyere formueskatt, og lavere
7 eiendomsskatt, enn mange land det er naturlig å sammenligne med. Norge har ikke
8 arveavgift, i motsetning til flere av landene vi konkurrerer med.

9 Partiet Sentrum ønsker å redusere formueskatten for å gi norske eiere rammevilkår som
10 ligner mer på vilkårene for utenlandske eiere. Vi ønsker å frita arbeidende kapital fra
11 formueskattlegging, vi ønsker et høyere bunnfradrag for formueskatten og skattesatsen må
12 reduseres. For å opprettholde statens inntekter og bevare en fordelingsprofil der de som har
13 mest, bidrar mest, vil vi se på muligheter for at tapte inntekter fra lettelse i formuesskatt kan
14 hentes inn med økt eiendomsskatt for næringsbygg og særskilt verdifulle boliger og
15 fritidseiendom. En vridning fra skatt på formue til skatt på eiendom innebærer større likhet i
16 beskatning mellom norske og utenlandske eiere.

17 Partiet sentrum er åpne for å gjeninnføre arveavgift på store formuer. En rekke land vi
18 konkurrerer med har arveavgift, noen har en arveavgift som er svært høy. Uten arveavgift og
19 skatt på formue tilsier økonomiens lover at de rikeste blir enda rikere, og at
20 forskjellene/ulikhetene vil øke for hver generasjon. Partiet sentrum vil ha et betydelig
21 bunnfradrag, og en lav sats for moderat store formuer, og en noe høyere sats for svært store
22 formuer.

23 Partiet Sentrum mener det er hensiktsmessig at næringsvirksomhet med ekstraordinær
24 fortjeneste knyttet til utnyttelse av våre felles naturressurser kan skattlegges med
25 grunnrenteskatt.

26 Næringslivet er avhengig av forutsigbarhet. Derfor er det et mål at hovedtrekkene i skatte-
27 og avgiftspolitikken utformes gjennom brede kompromisser i Stortinget og at vi unngår
28 dramatiske omlegginger med skiftende regjeringer.

29

30 Avgifter

31 Mange avgifter er innført for å finansiere spesielle formål, som eksempelvis kommunale
32 avgifter som renovasjonsavgift og vannavgift. Noen avgifter er innført for å sikre staten
33 inntekter. Noen er innført for å stimulere til endring for bruksmønster.

34 Partiet Sentrum mener avgifter må brukes aktivt for å stimulere til en grønn omlegging av
35 økonomien. Økte avgifter må kombineres med reduksjon i skatt på inntekt, primært for de
36 med lav inntekt, og økte ytelser for de som har offentlige ytelser som hovedinntekt. Det må
37 lønne seg å velge miljøvennlig, uansett inntekt.

38 Arbeidsgiveravgiften er en skatt på arbeid direkte knyttet til inntekt, men den kreves inn fra
39 arbeidsgiver i stedet for fra arbeidstaker. Vi har en differensiert arbeidsgiveravgift, med
40 lavere satser i distriktene og null sats i Nord-Troms og Finnmark.

41 Merverdiavgiften utgjør en viktig inntektskilde for staten – den bidrar med omtrent like mye til
42 statskassen som skatt på inntekt. Det er viktig å ikke undergrave merverdiavgiften som
43 inntektskilde og som en generell avgift – derfor bør en vise tilbakeholdenhet med å frita nye

1 varer og tjenester som en ønsker å støtte fra merverdiavgift. Det bør likevel være rom for
2 noen justeringer: Partiet Sentrum ønsker momsfristak for reparasjoner og for bruktomsetning.

3

4 **Partiet Sentrum vil:**

- 5 ● opprette et statlig fond for grønne innenlandske investeringer med en
6 forvaltningskapital tilsvarende 1% av statens pensjonsfond utland. (Pr juni 2024 vil
7 1% utgjøre 177 mrd kroner)
- 8 ● gjennomføre en grønn skatteomlegging. Deler av inntekten fra økte CO2-avgifter bør
9 brukes til lettelse i skatter og avgifter som kommer alle til gode.
- 10 ● beholde skatte- og avgiftsnivået på omtrent samme nivå som i dag
- 11 ● endre skattingen av næringslivet, ved å frita arbeidende kapital for formueskatt,
12 ved et større bunnfradrag og noe lavere sats.
- 13 ● beholde en fordelingsprofil ved at lettelse i formueskattleggingen finansieres med
14 arveavgift for større formuer (over 10 millioner) og en statlig eiendomsskatt for
15 næringseiendom, fritidseiendom og særskilt verdifulle boliger.
- 16 ● styrke fordelingsprofilen i inntektsskatten med to nye trinn i trinnskatten med høyere
17 skatt for inntekter over anslagsvis 1,2 millioner og 5 millioner
- 18 ● redusere skatten for inntekter under anslagsvis 450.000
- 19 ● videreføre differensiert arbeidsgiveravgift som et viktig distriktspolitisk virkemiddel
- 20 ● videreføre eiendomsskatt som en mulighet for kommunene
- 21 ● innføre fritak for mva for reparasjoner og bruktomsetning
- 22

23 **3.6 Grønn framkommelighet**

24 Vi trenger en god infrastruktur for å kunne bo og jobbe i hele landet. For å ta vare på naturen
25 og klimaet, må vi utvikle transportmidler og infrastruktur på en skånsom måte. Vi ønsker å
26 legge til rette for tryggere, grønnere og bedre transport. Derfor må vi omstille
27 transportsektoren på havet, i luften, på skinnene og på veiene.

28 Norge er verdensledende på omlegging til utslippsfrie personbiler, og vi ønsker å fortsette
29 denne utviklingen. Vi vil også ha statlige incentiver for å fremme overgangen til utslippsfri
30 transport for nyttetransporten. Det er viktig å bygge et nasjonalt nettverk av energistasjoner
31 for tyngre kjøretøy som er tilpasset trafikkmønstrene og regelverket om kjøre- og
32 hviletidsbestemmelser. Vi vil legge til rette for både batterielektrisk framdrift, hydrogen og
33 biogass.

34 I byområder må kollektivtransport, sykkel og gange stimuleres. Bilisme kan også reduseres
35 blant annet gjennom bildeling. Om flere velger å reise utenfor rushtiden gir det økt
36 framkommelighet både for de som endrer reisetidspunkt og de som av ulike grunner ikke har
37 samme mulighet.

38

39 **Skinnegående transport**

40 Vegtrafikk tar opp mye plass i forhold til antall personer og mengde gods som transporteres.
41 Derfor ønsker vi å flytte mer person- og godstransport over til skinnegående transport.
42 Togtransport er sikrere enn bil, og det har kapasitet til å frakte langt flere folk og mer gods i

1 forhold til arealet som kreves. I tillegg har togtransport potensiale for langt raskere transport
2 enn vegtrafikk.

3 **Komiteen utfordrer organisasjonen til å vurdere om hvorvidt følgende tekst om**
4 **høyhastighetstog skal være med i programmet:**

5 *Med utbygging av høyhastighetstog kan vi få reisetider mellom byene i Sør-Norge som kan*
6 *utkonkurrere det meste av flytrafikken i Sør-Norge og faktisk bli et reelt alternativ også for*
7 *reiser i og til Nord-Norge. En slik utbygging vil også åpne for helt nye bo- og*
8 *arbeidsmarkedsregioner i store deler av landet.*

9

10 Kollektivtransport

11 I byområder må kollektivtilbudet være godt nok til at dette kan være førstevalget. Et
12 velfungerende kollektivtilbud vil hindre behovet for å ha eget transportmiddel. Lett tilgang og
13 gunstige billettpriser vil gjøre det mer attraktivt å bruke kollektivt, både buss og bane. Det
14 bør prioriteres kollektivfelt på køutsatte strekninger. For at kollektivtransport skal være et
15 mulig valg for alle, må kollektivtransport være universelt utformet.

16 Taxi er den fleksible del av kollektivtransporten og har et viktig samfunnsoppdrag. Solberg-
17 regjeringens frislipp av løyver har bidratt til økte og uforutsigbare priser og dårligere
18 arbeidsforhold for sjåfører i de større byene. Partiet Sentrum støtter kravet om at alle taxier
19 må tilknyttes en sentral, som ivaretar trygghet, tilgjengelighet for alle (herunder tilbud til
20 rullestolbrukere), skatterapportering og anstendige arbeidsvilkår. Vi vil gjeninnføre
21 maksimaltakster i hele landet.

22

23 Privatbilen

24 I mange deler av landet er veien det eneste alternativet for å frakte gods og personer.
25 Jernbanen finnes ikke overalt, og mange steder er det ikke nok folk til å ha et godt
26 kollektivtilbud. Likevel er det viktig å ha gode transportmuligheter for både folk og gods.
27 Personbilen er fortsatt eneste mulighet for transport mellom hjem, barnehage, skole og
28 arbeid. Ca 80 prosent av persontransporten i Norge foregår med privatbiler. Dette gir stor
29 grad av frihet, fleksibilitet og effektivitet for den enkelte og samfunnet. Samtidig er det et mål
30 å stimulere flere til å velge kollektiv, sykkel eller gange. Det er fortsatt nødvendig å stimulere
31 til en utslippsfri bilpark, men det er noen ganger mer miljøvennlig å benytte eksisterende
32 biler framfor å kjøpe ny.

33

34 Sykkel og gange

35 Bedre tilrettelegging for sykkel og gange kan bidra til å løse noen av utfordringene knyttet til
36 transportkapasitet i byområder. Det må derfor tilrettelegges for mobiliteten befolkningen
37 trenger. Økt andel som benytter aktiv transport, sykling og gåing i hverdagen gir stor gevinst
38 for folkehelse, miljø og samfunnsøkonomi.

39

1 Veiprising

2 Høye bompenggeavgifter kan være sosialt delende og bør løses på en annen måte med for
3 eksempel veiprising, spesielt i områder med høye kapasitetsutfordringer og utfordringer med
4 luftkvalitet.

5

6 Sjøtransport

7 Sjøtransport er spesielt egnet for å frakte store volum over lange avstander. Det er derfor et
8 stort potensial for å overføre mer godstransport fra veien til sjøen. For å få til dette, trenger vi
9 infrastruktur i havnene for omlasting. Vi må gjennom intensivordninger stimuere til at
10 godstransport til sjøs skjer på en utslippsfri måte.

11 Elektrisk framdrift og hydrogen er to muligheter som kan brukes til å redusere utslippene fra
12 transportsektoren. Elektrisk framdrift fungerer spesielt godt på korte strekninger, som de
13 fleste fergestrekninger. Norge er allerede ledende i utviklingen av elferger. Hydrogen kan
14 brukes til å frakte varer over lengre strekninger til havs, og Norge har forutsetninger for å bli
15 ledende på dette området.

16

17 Fly

18 Flytrafikken står for en stor del av klimautslippene våre og dette må reduseres. I store deler
19 av Norge er kortbanenettet avgjørende for persontransporten, og verken vei eller bane er et
20 alternativ. Derfor må vi ta en ledende rolle i utviklingen av elfly som et utslippsfritt alternativ
21 for kortere flyreiser.

22

23 Partiet Sentrum vil:

- 24 ● gjøre kollektivreiser kostnadsfri for studenter og unge under 18 år.
- 25 ● innføre krav om sømløs reise med én billett og gode overganger mellom alle
26 kollektivselskap i Norge
- 27 ● videreføre økonomiske insentiver for elbiler som fritak for moms og engangsavgift
- 28 ● styrke utbygging av ladenettverk for elbiler generelt, og i nord spesielt der kulde er et
29 problem
- 30 ● sikre etablering av et nasjonalt nettverk av lade- og fyllpunkter for hydrogenbasert
31 og batterielektrisk nullutslipps tungtransport
- 32 ● fremme lav- og nullutslippsteknologi i varetransport ved redusert sats for bompenger.
- 33 ● begrense omfanget av nye firefelts motorveier som legger til rette for økt biltrafikk, Ta
34 bedre vare på veiene vi har og bygg nytt bare der vi må!
- 35 ● utvikle økonomiske virkemidler, øke frekvensen og benytte nye teknologiske
36 løsninger som kan stimulere flere til å forskyve reisen til tidspunkt med mindre
37 kapasitetsutfordringer.
- 38 ● stimulere til utslippsfri bilpark og økt bruk av bildeling.
- 39 ● ivareta parkering og tilgjengelighet for biler der kollektivtransporten ikke tilfredsstillter
40 kravene til fleksibilitet og effektiv tidsbruk
- 41 ● redusere transportsektorens klimaavtrykk vesentlig innen 2030 og på sikt gjøre all
42 transport klimanøytral

- 1 ● bruke offentlige innkjøp til å fremme bruk av nullutslippsteknologi innen transport,
- 2 bygg og anlegg og arbeide for at offentlige transportmidler er elektrifisert innen 2030.
- 3 ● sørge for bedre nasjonal koordinering av arealplanlegging og infrastruktur på en
- 4 måte som tar vare på sårbare økosystemer og biologisk mangfold
- 5 ● prioritere sikkerhet, framkommelighet, flaskehals, godt vedlikehold og jevn
- 6 veistandard framfor kapasitetsøkning i veinettet
- 7 ● at alle taxier må være tilknyttet en godkjent taxisentral
- 8 ● gjeninnføre maksimaltakstene for taxier også i de større byene
- 9 ● *arbeide for å realisere lyntog/høyhastighetstog i Norge med reisetider som kan*
- 10 *erstatte flytrafikk mellom de store byene i Sør-Norge. (Komiteen utfordrer*
- 11 *organisasjonen til å ta stilling til høyhastighetstog, jfr også tekst over.)*
- 12 ● øke jernbanens kapasitet gjennom Oslo med ny sentrumstunnel
- 13 ● utvide kapasiteten for gods- og persontog med nye dobbeltspor, kryssingsspor og
- 14 oppgradering av tekniske anlegg
- 15 ● oppgradere og delelektrifisere Nordlandsbanen og utrede mulige traseer for en Nord-
- 16 Norgebane nord for Fauske
- 17 ● oppgradere jernbanestrekningene mot Sverige og kontinentet. Styrke og utvide
- 18 nattog tilbudet i Norge, spesielt mellom de store byene, og til Europa med flere
- 19 sovevogner og hyppigere avganger
- 20 ● akselerere byggingen av dobbeltspor for økt kapasitet og vesentlig redusert reisetid i
- 21 hele Inter City-triangelet (Halden, Skien, Lillehammer)
- 22 ● gjennomføre sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen
- 23 ● utvide kapasiteten for kollektivtrafikken i de største byene.
- 24 ● etablere og utvikle effektive godsterminaler og havneanlegg for mer effektiv overgang
- 25 mellom transport på sjø, vei og bane.
- 26 ● fremme omlegging til lav- og nullutslippsteknologi på skip gjennom etablering av
- 27 infrastruktur for klimavennlig drivstoff og lading, samt tilskudds- og låne- og
- 28 toppfinansieringsordninger knyttet til bygging av skip med nullutslippsteknologi.
- 29 ● innføre sterkere insentiver for å gjøre skipsfarten utslippsfri
- 30 ● sikre likeverdig tilgang til digital infrastruktur i alle deler av landet
- 31 ● skrinlegge planene om en tredje rullebane på Oslo Lufthavn Gardermoen
- 32 ● sikre godt regionalt samarbeid om fornyelse og drift av infrastruktur for renovasjon og
- 33 vann og avløp.
- 34 ● erstatte bompenger med veipricing
- 35 ● bidra med finansiering til utvikling og bestilling av elfly til norsk kortbanenett, og ha
- 36 ambisjon om å bli verdensledende på elfly på samme måte som på elbil og elektrisk
- 37 fergetransport
- 38 ● stille stadig strengere krav til CO2 utslipp fra flyoperatører på norske lufthavner.
- 39 ● legge til rette for økt sykkelbruk med gjennomgående sykkelveier med sykkeltrafikk
- 40 adskilt fra gående
- 41 ● åpne for ekstraordinær statlig støtte til bybaneprosjekter i de største byene
- 42 ● styrke utviklingen av kollektivknutepunkt utenfor bykjernene
- 43 ● etablere effektive og miljøvennlige pendlerforbindelser
- 44 ● Prioritere bærekraftig, trafikksikker og menneskevennlig by- og tettstedsutvikling
- 45 framfor hastighet
- 46 ● Redusere fartsgrenser i tettbygde strøk, spesielt rundt skoler og barnehager
- 47 ● jobbe for en nasjonal ordning for TT-kort som er lik i hele landet, ordningen må være
- 48 bedre enn den som per nå er i det beste fylket (Oslo)
- 49 ● at støtteordning i Nav til bil for mennesker med varig funksjonsnedsettelse også må
- 50 inkludere klimavennlige biler

- 1 • Gjøre ordningen med HC-kort digital, og sørge for personer med en varig nedsatt
- 2 funksjonsevne ikke må søke igjen og igjen på samme ordning
- 3 • at all kollektivtransport skal være universelt utformet

4

5 3.7 Landbruk og bioøkonomi

6

7 Landbrukspolitikken skal først og fremst sørge for sunn og bærekraftig mat for hele den
8 norske befolkningen. Den skal styrke beredskaps- og selvforsyningsevnen, bidra til
9 verdiskapning og arbeidsplasser i hele landet, bidra til lavere klimautslipp og fremme
10 ivaretagelsen av natur- og kulturverdier, inkludert biologisk mangfold.

11

12 Vi vil levere naturen, skogen, fjellet og dyrka mark videre til neste generasjon i en bedre
13 stand enn slik vi selv arvet den.

14

15 Bærekraftsmål 15 omhandler å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av
16 økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og
17 reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold.

18

19 Klimakur 2030 viser at norsk landbruk har et stort potensial for å redusere utslippene sine
20 ved å omstille seg fra å produsere store volum kjøtt til å produsere mer plantebasert mat.
21 Partiet Sentrum ønsker at den norske landbrukspolitikken skal stimulere økt produksjon av
22 grønnsaker, korn, frukt og andre vegetabiliske produkter de steder i landet som er egnet for
23 det.

24

25 Samtidig er det bærekraftig å utnytte hele landets ressurser, også der kun grasvekster kan
26 dyrkes og/eller beites av husdyr. Grasfôret småfe og storfe er viktige bidrag både til
27 karbonbinding og til protein i kosten. Disse kjøttslagene må ses som mer bærekraftig enn
28 andre kjøttslag som er basert på importerte fôrråvarer.

29

30 En redusert produksjon av kjøtt og animalske produkter bør komme som et resultat av
31 redusert etterspørsel, og ikke produksjonsbegrensninger, slik at ikke redusert produksjon i
32 Norge fører til økt import av kjøtt.

33

34 Jordbruk

35 Sammen med fiske og havbruk er jordbruk, husdyrbruk og skogbruk en ryggrad for arbeid og
36 levende bygder over hele landet. Produkter fra havet og skogen har også vært våre viktigste
37 eksportartikler lenge før olje og gassnæringen oppsto. Sentrum vil øke selvbergingsgraden
38 og sikre mest mulig norskprodusert kortreist og sunn mat.

39

40 Vi vil styrke norsk matproduksjon og samtidig gjøre den mer klima- og økonomisk
41 bærekraftig. God økonomi er grunnlaget for å investere i klimatiltak som biogass og bedre

1 jordhelse. Økte kostnader uten at inntektene økes, kan svekke matproduksjon og
2 matsikkerhet.
3

4 Det må være rom for både små, mellomstore og større bruk for å sikre matproduksjon i alle
5 deler av landet med ulikt ressursgrunnlag. Det må samtidig være en oppmerksomhet på å
6 gjøre landbruket attraktivt for unge som ønsker å etablere seg i næringen ved at den må
7 gjøres økonomisk lønnsom.
8

9 Vi støtter arbeidet med et nytt og korrekt tallgrunnlag som ligger til grunn for bondens
10 inntekt. Partiet Sentrum vil også arbeide for bedre sosiale ordninger i landbruket, på linje
11 med andre yrker som ivaretar politisk bestemte samfunnsoppdrag.
12

13 Privat forvaltning av eiendom, beiteareal, fiskerettigheter og jaktmuligheter må kombineres
14 med nasjonale mål som sikrer fordeling og nasjonal bærekraft på bestander og ressurser og
15 ivaretar biologisk mangfold, kulturlandskap og levende bygder. Å sikre representative
16 naturområder, økosystemer og bestander av dyr og planter er en del av denne forvaltningen
17 som må få konsekvenser for alle arealinngrep og bruk av natur.
18

19 Vi må verne om naturens, vegetasjonens og jordas evne til å lagre karbon og til å beskytte
20 oss mot de klimaendringene som kommer. Dette må ligge som et premiss for all bruk av
21 natur.
22

23 Utstrakt hyttebygging i områder som er viktige for beitedyr, må hindres.
24

25 Partiet Sentrum vil jobbe for et sterkt jordvern, og at dyrka mark må holdes i hevd i hele
26 landet. Alle jordbrukspraksiser som kan bidra til økt karbonbinding i jord, som redusert
27 jordarbeiding, biokull, fangvekster og beiting, må oppmuntres.
28

29 Landbrukssamvirket må gis stabile og forutsigbare rammevilkår for å sikre bøndenes inntekt.
30 Et sterkt og velfungerende landbrukssamvirke er en forutsetning for å ivareta bøndenes
31 posisjon i verdikjeden. Tilgang på nok og kompetent arbeidskraft er en grunnleggende
32 forutsetning for landbruksnæringen.
33

34 Andelslandbruk bidrar til kunnskap og interesse for jordbruk, matproduksjon og kosthold i
35 bynære områder. Urbant landbruk bidrar til bærekraftig byutvikling, økt kunnskap om
36 bærekraftig matproduksjon og er et supplement til det tradisjonelle landbruket som gir barn
37 og voksne i byen et sterkere forhold til hvor maten kommer fra.
38

39 Norske gras- og beiteressurser må utnyttes for å kunne produsere mat fra ressurser som
40 ikke kan brukes til menneskemat. Norsk kjøttproduksjon fra storfe og småfe basert på aktivt
41 beitebruk er et viktig bidrag til å holde kulturlandskapet i hevd.
42

43 En stor del av klimautslippene fra landbruket er metanutslipp fra dyrene. En mer intensiv
44 produksjon med færre dyr kan isolert sett gi lavere utslipp i det norske klimaregnskapet, men
45 vil med dagens forutsetninger innebære en uønsket økning i bruk av kraftfôr produsert med
46 soya fra Brasil. Bedre grovfôr og økt norsk produksjon av råstoff til kraftfôr øker
47 selvbergingsgrad, og vil bidra til reduksjon i utslipp som ikke inngår i det norske
48 klimaregnskapet.

1
2
3
4

5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46

Melkeproduksjonen med kombinasjonsku som produserer både melk og kjøtt er den mest klimavennlige. Styrking av økonomien i melkeproduksjonen på de mindre brukene i landets dal- og fjellbygder er avgjørende for å sikre utnyttelse av landets gras- og beiteressurser.

Partiet Sentrum vil:

- arbeide for et levende landbruk i hele landet og en livskraftig næringsmiddelindustri med basis i landbruket, og legge til rette for at flest mulig unge som ønsker det får mulighet til å satse på et liv som bonde. Den økonomiske sikkerheten i næringen må styrkes.
- opprettholde og styrke tollvernet for å sikre norsk matproduksjon som en del av den norske totalberedskapen.
- justere tilskuddsordningene i landbruket slik at de i økt grad stimulerer til økologisk drift og andre former for drift som sikrer mer bærekraft, karbonbinding i jord, økt biologisk mangfold og større robusthet mot klimaendringer.
- styrke grasbasert husdyrhold i distriktene og stimulere til at arealene som egner seg til plantebasert matproduksjon i størst mulig grad brukes til dette.
- øke selvforsyningen og matvareberedskapen gjennom å legge til rette for økt norsk produksjon av varer vi ikke er selvforsynt med i dag, som korn, frukt og grønt.
- stimulere til bedre grovfôr- og fôrkvalitet i landbruket, med sikte på lavere klimagassutslipp og økt selvforsyning.
- stimulere variert produksjon i hele landet og bidra til å opprettholde kulturlandskapet og en variert bruksstruktur.
- gjeninnføre driftsvansketillegg og prøve ut teigbasert tilskuddssystem. Driftsulemper grunnet små jordteiger, klimatiske forhold, bratt terreng og veksttid må utjevnes med tilskudd.
- forsvare genteknologiloven, der streng regulering sikrer at utviklingen skjer innenfor klare etiske og helsemessige prinsipper, og uten miljømessige skadevirkninger.
- sikre matjordene vår gjennom sterkere jordvern, og ta mer hensyn til dyrkbar jord i arealplanlegging. Det må etableres bedre ordninger som sikrer at når matjord unntaksvis går tapt kan erstattes av nytt dyrket areal av samme kvalitet
- arbeide for å rekruttere flere kvinner til landbruket. Her er bedre sosiale ordninger viktig, særlig med tanke på svangerskap og fødsel.
- stimulere til riktigere bruk av kunstgjødsel i konvensjonelt jordbruk. Stimulere bruk av økologiske metoder som bruk av belgvekster i vekstskifte, husdyrgjødsel og kompost
- redusere matsvinnet i hele næringskjeden, fra jord til bord. Innføre en matkastelov og avgift på matsvinn fra dagligvarebransjen.
- bidra til at kjøtt og hønsekjøtt blir gjort tilgjengelig for forbrukerne
- øke tilskudd og forskningsmidler gjennom Enova til å produsere biogass av husholdningsavfall og husdyrgjødsel, og legge til rette for produksjon av organiske gjødselprodukt som et biprodukt av biogassproduksjonen, og etablere tilskuddsordninger for bygging av desentraliserte lagringskummer av denne bioresten.
- utrede en merke-/sertifiseringsordning for mat, som viser oppfyllelse av kriterier for bærekraft for norske jordbruksprodukter, spesielt norsk kjøtt basert på lokale

- 1 beiteressurser. Klima- og miljøavtrykket må være forståelig for forbrukeren og
2 opphavsland må komme tydelig fram.
- 3 ● ha en opptrappingsplan for 20 prosent økologisk landbruk i Norge innen 2030, og
4 offentlige innkjøp skal være i samsvar med dette.
 - 5 ● styrke kompensasjonsordningene og støtteordningene ved avlingssvikt og
6 klimatilpassing.
 - 7 ● sikre beredskapslagring av korn, både gjennom styrket gårdslagring og styrket
8 nasjonal silokapasitet.
 - 9 ● støtte opp om forskningsinnsatsen på mat og landbruk for å fremme klima- og
10 miljøvennlig matproduksjon og stimulere til økt bruk av fremtidsrettet teknologi i
11 landbruket, herunder teknologi for mer presisjonsjordbruk. Satse på forskning og
12 utdanning for å ta i bruk ny kunnskap om mer klimasmart produksjon av mat, og ved
13 resirkulering av avfall og husdyrgjødsel
 - 14 ● stimulere til satsing på nisjeproduksjon og enklere markedstilgang for produktene,
15 herunder markedsordninger som legger til rette for bedre tilgang av kortreiste lokale
16 matprodukter i butikkene.
 - 17 ● legge til rette for mer lokal, småskala matproduksjon, eksempelvis gjennom
18 andelsgårder, nabolagshager og urbant jordbruk.
 - 19 ● sikre en velfungerende markeds- og produksjonsregulering og sikre samvirkets rolle
20 som markedsregulator med effektive markedsregulerende hjelpemidler. Sikre
21 tilsvarende ordninger for frukt og grønt.
 - 22 ● videreføre forsøk innen regenerativt landbruk.
 - 23 ● redusere bruken av plast i landbruket.
 - 24 ● styrke velferdsordningene i landbruket som avløsertilskudd, sykepengerettigheter og
25 mulighet for tidligpensjon.
 - 26 ● sikre matprodusenter inntektsmuligheter på linje med andre yrkesgrupper, blant
27 annet gjennom jordbruksforhandlinger, markedsreguleringsordninger og tilstrekkelige
28 priser på produkter
 - 29 ● videreføre bo- og driveplikten, odelsretten og konsesjonslovene som viktige
30 virkemidler i landbrukspolitikken.
 - 31 ● Legge til rette for at aktive gårdsbruk også kan brukes til tilleggsnæringer som inn på
32 tunet, alternativ skoledag, ettervern og dagtilbud for demente m m.
- 33

34 Skogbruk

35 Skog dekker litt over 12 millioner hektar (nesten 38 %) av Norges landareal. Skogvolumet er
36 tredoblet på 90 år. Den årlige skogavvirkingen varierer, men hogsten har siden 1950-tallet
37 ligget godt under tilveksten. Dette har ført til en oppbygging av trekapital og et økende
38 karbonlager i vegetasjonen i Norges skoger.

39
40 Ifølge regjeringens klimaplan er naturens karbonlager i Norge på ca. 7 mrd. tonn karbon og
41 38 % av dette i skog. Ca. 80 % av karbonet i boreale skoger er lagret i jordsmonnet, resten i
42 vegetasjonen. Ved flatehogst fjernes karbonet som er lagret i trevirke. Gjødsling av skog,
43 ungskogpleie, sprøyting og fjerning av hogstavfall vil øke tilveksten og karbonlagring i
44 trevirke, men også påvirke biologisk mangfold i jorda og øke nedbrytningen av organisk
45 materiale og dermed redusere karbonlagringen i jorda. Det tar lang tid før tilveksten oppveier
46 tapet av binding i jorda.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37

Biomasse som tas ut fra skogen kan erstatte bygningsmaterialer med langt høyere klimaavtrykk, eller brukes til fremstilling av biobrensel eller bioplast og slik redusere bruken av olje og gass. Bruk av tre som byggemateriale er viktig for karbonlagring, som erstatningsmateriale for stål og betong, og for en lønnsom skognæring.

For å sikre en fortsatt god tilvekst og tilgang til produkter fra skogen i et langsiktig perspektiv må nyplanting av skog trappes opp. Arealene som skal benyttes til nyplanting av skog, skal ikke være i konflikt med arealer som kan brukes til matproduksjon, eller med verneinteresser.

En aktiv skogpolitikk er en jordnær, konkret og billig måte å nå klimamålene på. Det er store muligheter for offensiv klimainnsats hvis det legges opp til økt avvirkning til optimalt tidspunkt, kombinert med aktiv opptrapping av vern av skog og planting av skog på nye arealer.

Partiet Sentrum vil:

- gi gode rammevilkår for skogbruket i Norge, blant annet ved å legge til rette for økt foredling og bruk av trevirke i Norge og øke forskningsinnsatsen på nye og alternative bruksområder for skogsvirke. Vurdere bruk av særordninger for bruk og produksjon av løvtrevirke.
- øke tilskuddene til skogplanting. Samtidig som trevirke vil kunne erstatte deler av forbruket av fossil energi, vil økt satsing på skog gi betydelig effekt for sysselsetting og næringsliv i distriktene.
- utarbeide en statlig plan for hvordan skogen skal brukes i klimasammenheng
- at det i samarbeid med skognæringa og berørte utmarksnæringer etableres et program for godt klimaskogbruk.
- stimulere til moderne plukkhogst, istedenfor store flatehogster. Det gir bedre kvalitetsvirke, høyere priser, bedre karbonbinding i jordsmonnet og mer naturmangfold.
- innføre strengere regler for driftsformer i skogbruket som verner om biologisk mangfold og forbyr utplanting av fremmede arter. Flatehogst må kun tillates der det har vært flatehogd før.
- bruk av sprøytemidler og tilskudd til miljøskadelig gjødsling i skogbruket må stanses.
- skogsatsingen må ikke gå på bekostning av inngrepsfrie naturområder eller naturskog/urskog.

Reindrift

Reindriften er allment anerkjent som en spesiell samisk næring, og danner et viktig grunnlag for å bevare samisk kultur, samfunnsliv og språk. Reindrift som næring, kultur og livsform er unik både i nasjonal og internasjonal sammenheng.

Reindriften nyttiggjør seg utmarksressursene i fjellområdene, og har potensial for økt verdiskaping. Samenes grunnholdning til naturen er også viktig å lære av i lys av en bærekraftig forvaltning. Næringens utvikling skal være basert på tradisjonell kunnskap, ny viten og forutsigbare rammevilkår.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22

Reindriftens største utfordring i dag er presset på beitearealene. Utbygging av infrastruktur og etablering av nye næringer i utmark spiser opp beiteland bit for bit. I senere tid er det særlig vindkraftutbygging som truer tradisjonell reindrift. Når reindriften trues er det også en direkte trussel mot reindriftssamenes kultur og leveste.

Partiet Sentrum vil:

- beholde et sterkt vern av reindriftas beitearealer.
- at reinbeitedistriktene må sikres tilstrekkelige ressurser. Distriktene skal kunne ivareta reindriftens interesser, og ha mulighet til å delta aktivt i planprosesser, for å skape gode totalløsninger til beste for alle.
- tilrettelegge for økt verdiskapning av kjøtt og biprodukter, samt satsing på kulturformidling og turisme basert på reindrift.
- arbeide for en bedre beredskap ved klimaskapte beitekriser.
- sikre retten til tradisjonell flytting over landegrensene.
- ha en rovviltpolitikk som ikke utarmer reindriften, og ha rovdryrfrie kalvingsområder.
- sørge for at lovverket gjenspeiler samisk rettsoppfatning, nasjonal rettspraksis og internasjonal rett.
- legge til rette for en reindriftsnæring som både er økologisk bærekraftig, økonomisk lønnsom og en viktig del av samisk kultur.

23 Dyrevelferd

24 Partiet Sentrum vil føre en politikk som fremmer god dyrevelferd og respekt for dyrene. Alle
25 dyr har en egenverdi som er uavhengig av dets nytteverdi for mennesker. Partiet Sentrum vil
26 opprettholde og utvikle et godt og strengt regelverk for dyrevelferd, basert på kunnskap om
27 dyrenes behov.

28

29 Dyrevelferden settes på prøve innen både landbruk og havbruk. Norge har bedre dyrevelferd
30 og bedre dyrehelse enn mange andre land, blant annet gjennom mindre bruk av antibiotika.
31 Krav om lønnsomhet innebærer et kontinuerlig press på stadig høyere produksjonsvolum og
32 avl mot rasktvoksende raser, og kan medføre at dyrevelferd lettere blir tilsidesatt.

33

34 Dyrevelferd henger også sammen med bondens egen helse og økonomi. Gode sosiale og
35 økonomiske rammebetingelser, mulighet for faglig fellesskap, møteplasser og
36 erfaringsdeling blant bønder kan virke forebyggende for dyrehelsen.

37

Partiet Sentrum vil:

38

39

40

41

42

43

44

- føre en land- og havbrukspolitikk som reguleres av strenge krav til dyrevelferd.
- premiere satsing på dyrevelferd utover minstekravene i lovverket i jordbruksavtalen, og i større grad vektlegge dyrevelferd og dyrehelse i avlsarbeidet.
- forby kirurgisk kastrering av hanngris, ettersom det finnes gode alternativer.
- fortsatt forby forebyggende bruk av antibiotika og vekstfremmende midler i dyrefôr.

- 1 ● styrke Mattilsynets rolle i land- og havbruket med tanke på både rådgivning og
2 kontroll, slik at brudd på Dyrevelferdsloven forebygges og håndheves. Vekt på hjelp
3 der årsak kan være utbrenthet eller andre helseproblemer.
- 4 ● styrke veterinærtilbudet med mer midler til den kommunale vakttjenesten og
5 veterinære reiser, gjennom geografisk differensierte tilskudd.
- 6 ● videreføre forbudet mot oppdrett av pelsdyr og import av pels.
- 7 ● føre en restriktiv politikk for import av husdyr, kjæledyr og planter for å bevare den
8 gode dyre- og plantehelsen i Norge.
- 9 ● videreføre politiets arbeid mot dyrekriminalitet, gjennom Prosjekt Dyrekrim, og heve
10 strafferammen for dyremishandling til 5 år.
- 11 ● i størst mulig grad erstatte dyreforsøk med alternative metoder, men tillate bruk av
12 dyr til forskningsformål gitt under strenge etiske retningslinjer.
- 13 ● jobbe for et forbud mot CO₂-bedøvelse av dyr på slakteri, i tråd med faglige råd.

14 Rovdyr

15 Ulv, bjørn, jerv og gaupe er alle på Rødlista, som betyr at de er i større eller mindre grad står
16 i fare for å bli utrydningstruet. Ulven har status som kritisk truet, bjørn og jerv er sterkt truet
17 og gaupa er sårbar.

18
19 Rovdyrene kjenner ikke landegrenser, og rovdyrpolitikken i Norge må ses i sammenheng
20 med landene rundt oss. Kulturlandskap og rovdyr er begge deler viktige for norsk
21 naturmangfold. Norge skal trygge områder for beite og samtidig bidra til levedyktige
22 rovviltstammer. Denne todelte målsetningen er grunnlaget for vår politikk, og regelverk og
23 forvaltning skal støtte opp under den.

24
25 Konflikten mellom beitedyr og rovdyr skaper sterke følelser, motsetninger og konflikt. Folk
26 som bor i områder med nærhet til rovdyr, føler ofte frykt for seg og sine i det daglige. Det er
27 viktig å skape tillit til forvaltningen og bidra til større trygghet for de som lever med rovdyr tett
28 innpå seg. Dagens konfliktnivå knyttet til rovdyrforvaltningen er til hinder for en god og
29 bærekraftig rovdyrpolitikk.

30

31 **Partiet Sentrum vil:**

32

- 33 ● sikre en bærekraftig rovviltbestand i tråd med Stortingets forlik, naturmangfoldloven
34 og våre internasjonale forpliktelser og videreføre den todelte målsettingen om å både
35 ha levedyktige rovviltstammer og et aktivt beitebruk.
- 36 ● ha en tydelig og konsekvent soneforvaltning og et effektivt regime for uttak av rovvilt
37 når det ikke truer bestandens overlevelse.
- 38 ● ha en høy beredskap slik at tapene av beitedyr skal bli så små som mulig.
- 39 ● sikre at bestandsmålene følges opp, for å skape tillit mellom befolkning og
40 forvaltning.
- 41 ● sørge for dialog og lokal involvering, der det tas hensyn til at det å leve med rovvilt
42 tett innpå seg kan medføre en belastning for både beitenæringen og lokalsamfunnet.
- 43 ● ivareta den regionale forvaltningen med rovviltnemder
- 44 ● sørge for gode erstatningsordninger ved tap av dyr i landbruksnæring, og for bønder
45 som gjennomfører omstillingstiltak i de mest rovdyrberørte områdene.

46

1 Bioøkonomi

2 Bioøkonomi er virksomhet basert på det vi har gjort siden tidenes morgen: høsting og
3 foredling av naturressurser. Innenfor fiskeri, havbruk, jord- og skogbruk er det et stort
4 potensial for nye arbeidsplasser og nye næringer, som lager alt fra nye materialer, mat,
5 energi og medisiner. I dag eksporterer Norge i stor grad råvarer fra naturen.

6
7 Mer foredling i Norge vil gi arbeidsplasser og øke ressursgrunnlaget for verdiskaping i form
8 av mangfoldige ferdigvarer med høy verdi i et globalt marked. Den vil også skape grunnlag
9 for klimakutt og utvikling av en global konkurransedyktig leverandørnæring.

10
11 Den landbruksbaserte næringsmiddelindustrien er en sentral del av verdikjeden for trygg mat
12 og kvalitetsvarer til forbrukerne. Den skal ha forutsigbare og konkurransedyktige
13 rammevilkår. Dagens sterke maktkonsentrasjon i dagligvarebransjen rammer norske
14 forbrukere. Det må sikres en bedre maktbalanse i verdikjeden for mat. Det skal gjelde
15 norske lønns- og arbeidsvilkår og norske standarder innen helse, miljø og sikkerhet i norsk
16 jordbruk.

17
18 Den norske skogen byr på uante muligheter. Bruken av produktene fra skogen spenner fra
19 tradisjonelle sagbruk til avansert biokjemi. En fremtidsrettet skogindustri bygger på en hel
20 verdikjede fra frø og plante til det ferdige produktet. Økt bruk av skogens ressurser er både
21 god industripolitikk og god klimapolitikk.

22
23 Norge har gode forutsetninger for å bli verdensledende på å levere kunnskap og tjenester
24 om trebruk og bærekraft kombinert med merkevarebygging. Mange produkter som kan
25 utvikles av biomasse, brukes allerede innenfor matproduksjon, helse, bygg og i annen
26 industri. Sentrum vil legge til rette for økt videreforedling av produkter fra skogen og satse på
27 den grønne bioøkonomien.

28

29 **Partiet Sentrum vil:**

30

- 31 ● etablere et Bionova etter modell fra ENOVA med en grunnfinansiering på 10
32 milliarder, der årlig avkastning benyttes til å støtte omstillings- og utviklingsprosjekter
33 innen bioøkonomi, grønn jordbruks- og skogbruksteknologi.
- 34 ● etablere mål og programmer som bidrar til å øke industriproduksjonen basert på
35 bioøkonomi.
- 36 ● styrke Bioøkonomiprogrammet og Treprogrammet i Innovasjon Norge, og etablere
37 føringer om bruk av norsk trevirke i ordningen "Innovasjon i offentlige anskaffelser".
- 38 ● favorisere biobaserte produkter som er kortreist og inngår i en sirkulær økonomi, for
39 eksempel gjennom økt bruk av tre i statlige bygg. Det nye regjeringsskvartalet må
40 bygges i tre.
- 41 ● etablere nasjonale mål for fosforgjenvinning, og utrede virkemidler for å styrke
42 markedet for sekundært fosfor. Utrede muligheten for bruk av fosfor fra
43 husholdningsavfall, biogassanlegg, slakteriavfall, kloakkslam og fiskeoppdrett som
44 gjødsel i jordbruket, eller andre bruksområder.
- 45 ● utvikle produksjon av proteinfôr til husdyr og fiskeoppdrett på norske ressurser.
46 Fiskemel må igjen kunne brukes som proteinkilde i husdyrfôr. Oppskalere fra

- 1 forskning til produksjon basert på bl.a. produksjon av insekter og ulike produkter fra
2 havet og skogen.
- 3 ● gjennomgå rammebetingelsene for næringsmiddelindustrien, inkludert
 - 4 bryggerinæringen, for å sikre videre utvikling av næringen.
 - 5 ● kartlegge og sikre nasjonalt eierskap til genetiske ressurser på norsk territorium.
 - 6 ● stanse salget av Statskog og bruke Statskog som et verktøy for industribygging og
 - 7 næringsutvikling.
 - 8 ● innføre priskontroll på skogeiendommer slik som for andre landbrukseiendommer, for
 - 9 å sikre spredt eierskap og mulighet for helhetlig forvaltning.
- 10
- 11

1 3.8 Marine næringer

2

3 De norske havområdene er mer enn 5 ganger større enn landområdene. Havene er som
4 vårt eget blåe skattekammer. Og vi har et ansvar for å ta vare på dem. Havene gir oss
5 enorme muligheter! Fiskeriet har vært med på å forme Norge i lang tid og er en av de
6 viktigste ressursene vi har.

7

8 I en verden der vi trenger mer mat, men samtidig må passe på miljøet, er havnæringene helt
9 essensielle. De gir oss både mat og jobber. Fiskeripolitikken er å forvalte ressursene i havet
10 på en bærekraftig måte.

11

12 Fiskerinæringen har sesongvariasjoner som følge av ulik tilgang til ulike bestander gjennom
13 året. Det er et mål å videreutvikle næringen med mer helårlig aktivitet. Levendefangst og
14 lagring er et viktig tiltak. Aktivitet basert på lite utnyttede marine ressurser kan utvikles til ny
15 aktivitet og som supplement til dagens fiskerier. Trålkonsesjoner som er tildelt for å sikre
16 helårlig drift ved landbaserte anlegg må underlegges et regelverk som sikrer at denne
17 intensjonen ivaretas.

18

19 Det bør utredes en ressursrente som kan legges på eksport av ubearbeidet frossent råstoff
20 som kan styrke lønnsomheten ved å foredle mer av fiskeressursene i Norge og bidra til at
21 mer fisk kommer på land som ferskfisk.

22

23 Nye muligheter

24 Utnyttelse av restråstoff er i stadig utvikling, og representerer muligheter for nye, verdifulle
25 produkter. Råstoff som tidligere har blitt fôr til pelsdyr foredles nå til viktige ingredienser i
26 helsekost og kosttilskudd.

27

28 Plankton og tang og tare (mikro- og makroalger) representerer muligheter vi så vidt har
29 begynt å undersøke. Med våre store havområder kan tang og tare representere muligheter
30 med tanke på matproduksjon, energi og binding av CO₂. Tareproduksjon benyttes allerede
31 for å samle næringsstoffer fra havbruksanlegg.

32

33 Havbruk og oppdrett

34 Havbruk er en viktig næring som gir arbeidsplasser og inntekter langs kysten. Det er
35 utfordringer med lakselus som kan skade villfisk, rømming av oppdrettsfisk som kan endre
36 genene til villfisk, og forurensning fra fôr og avføring. Havbruk kan også bli rammet av
37 sykdommer. Hvis havbruk skal vokse mer, må disse problemene løses. Det må være trygt
38 for både oppdrettsfisk og villfisk. Det må også være rent i havet rundt anleggene. En måte å
39 løse dette på er å ha lukkede anlegg som hindrer rømming, lus og forurensning.

40

41 Det finnes ny teknologi som kan gjøre havbruk mer bærekraftig. Men denne teknologien må
42 testes ut i stor skala før den kan brukes overalt. Det bør være lettere å få lov til å prøve ut ny

1 teknologi. Det bør også være mulig å drive oppdrett på flere typer fisk enn bare laks. Det kan
2 gi nye muligheter for havbruk.

3

4 Havbruk bruker arealer i havet som tilhører alle. Derfor bør havbruk betale noe tilbake til
5 samfunnet for å bruke disse arealene. Havbruksfondet er en måte å gjøre dette på, men det
6 er ikke nok. Havbruksfondet gir bare penger når havbruk vokser, ikke når det er stabilt. Det
7 bør være en fast avgift for å ha havbruksanlegg i sjøen.

8

9 **Partiet Sentrum vil:**

10

11 ● Videreføre en økonomisk bærekraftig grunnrenteskatt på havbruk som supplement til
12 havbruksfondet

13 ● Videreføre hovedtrekkene i kvotefordelingen mellom ulike grupper

14 ● Avvise omsettelige kvoter for sjarkflåten

15 ● Legge til rette for mer videreforedling av sjømatprodukter i Norge

16 ● Arbeide for å redusere de negative konsekvensene av bunntåling, inkludert forbud
17 mot bruk av bunntål i sårbare områder

18 ● Innføre sterkere incentivordninger for rømningstiltak i eksisterende havbruksanlegg
19 og legge til grunn en nullvisjon for rømming ved tildeling av nye konsesjoner.

20 ● Stimulere til lavere utslipp av næringsstoffer og støtte utvikling av teknologi for bruk
21 av fiskeskitt fra oppdrett til gjødsel.

22 ● Legge til rette for mer elektrifisering innen kystflåten og havbruksnæringen.

23 ● Støtte utviklingen av teknologi som ivaretar kvalitet og forbedrer holdbarheten, slik at
24 mer transport kan foregå med båt og tog.

25 ● Støtte utviklingen av nye fôrråvarer med lavere miljøavtrykk.

26 ● Støtte tiltak som kan bidra til mer helårlig aktivitet på land.

27 ● Videreføre kvotebonus for levendefangst og lagring.

28 ● Legge til rette for at mindre fiskebåter får ha det kystnære fisket i fred fra effektive og
29 lite skånsomme trålere. Både nasjonalt og internasjonalt.

30 ● Jobbe for å få på plass internasjonale avtaler og kvotetildelinger som sikrer at det
31 klimavennlige, tradisjonelle fisket, som er en bærebjelke i mange øystater og
32 kystkulturer, kan overleve.

33 ● Sikre finansiering til forsknings- og utviklingsprogrammer for marine næringer, og
34 sikre kommersialisering av ny næring basert på tang, tare, plankton og andre lite
35 utnyttede arter

36 ● Utvikle ordninger som kan redusere omfanget av uønsket bi-fangst.

37 ● Etablere egne gjenoppbyggingsplaner for utrydningstruede arter som pigghå,
38 håbrann og vanlig uer, samt for bestander på historisk lavt nivå som kysttorsk og
39 hummer i norske farvann.

40

41 3.9 Bærekraftige byer og levende lokalsamfunn

42

1 Smarte byer

2 Byer er komplekse og trenger en helhetlig plan for utvikling. I dag er byutviklingen ofte styrt
3 av markedskrefter og individuelle aktører. Partiet Sentrum ønsker en mer samordnet
4 tilnærming. Vi vil at alle boligområder skal være designet for et mangfold av mennesker i alle
5 livsfaser. Vi ønsker å øke antallet boliger som er tilgjengelige og universelt utformede. Dette
6 kan oppnås ved å oppgradere eksisterende boliger og kreve at det er tilgjengelige boliger i
7 områder med småhusbebyggelse.

8
9 Norske byer vokser, og det er behov for bedre kollektivtransport og trafikkultur. Smarte
10 samfunn, som utvikler attraktive byer og regioner, er løsningen på mange av samfunnets
11 utfordringer. Disse samfunnene fokuserer på grønn konkurransekraft, teknologi og
12 innovasjon. Ingen enkelt enhet, som kommuner, fylkeskommuner eller staten, kan løse disse
13 utfordringene alene. Vi trenger forskning og innovasjon for å drive utvikling og verdiskaping i
14 distriktene.

15
16 Partiet Sentrum ønsker en inkluderende og bærekraftig utvikling av byområder. Vi støtter en
17 deltakende, integrert og bærekraftig samfunnsplanlegging og forvaltning i alle kommuner. Vi
18 vil ha åpne og inkluderende byer, med gode møteplasser og nærnatur. Vi ønsker en
19 helhetlig byutvikling og boligpolitikk, samt likeverdige tjenester. Vi vil ha gode bomiljøer og
20 trygg oppvekst for alle.

21
22 Partiet Sentrum vil ha stedstilpasset arkitektur og ivaretagelse av estetiske hensyn i
23 byutviklingen . Vi vil motvirke sosial og kulturell segregering i storbyene som følge av
24 økende økonomisk ulikhet. Vi mener det er viktig at kommunene legger til rette for
25 samskaping og medborgerskap i utviklingen av bymiljøene.

26

27 **Partiet Sentrum vil:**

28

- 29 ● Styrke de kommunale ressursene til overordnet, helhetlig arealplanlegging der
- 30 folkehelse, miljø og sosial bærekraft ivaretas
- 31 ● Kreve kommunale arealregnskap for naturverdier, arter, naturtyper, nærnatur,
- 32 friluftsfunksjoner, folkehelsedimensjonen og klimafunksjoner
- 33 ● Legge til rette for å bygge nært kollektivknutepunkt med bebyggelse tilpasset
- 34 lokalmiljø
- 35 ● Sikre forskningsmidler til utvikling av veikart for grønn konkurransekraft i byer og
- 36 regioner
- 37 ● Innføre et krav om kommunalt klimabudsjett og klimaregnskap som verktøy for
- 38 klimakutt
- 39 ● Bruke plan og bygningsloven som verktøy til mer helhetlig planlegging
- 40 ● Endre plan- og bygningsloven for å sikre at det planlegges for miljømessig og sosial
- 41 bærekraft
- 42 ● Utrede hvordan vi kan utvikle en tredje, ikke-kommersiell, boligsektor og hvordan
- 43 Husbanken kan være en del av løsningen
- 44 ● Gi kommunene myndighet til å stille krav om en viss andel «inngangsbillett-boliger» –
- 45 boliger som selges med en lettere inngang som f.eks. leie-til-eie, som en del av
- 46 grunneierbidraget

- 1 • Utrede hvordan vi kan utvikle en tredje, ikke-kommersiell, boligsektor og hvordan
- 2 Husbanken kan være en del av løsningen
- 3 • At byutviklingen skal planlegges helhetlig og mangfoldig når det gjelder
- 4 kollektivtransport. Reisekjedene må være universelt utformet
- 5 • Begrense mulighetene for dispensasjon fra kravene i plan- og bygningsloven.
- 6

7 Kultur- og naturarv, nærnatur og sosiale møteplasser

8 Vi må ta vare på naturen, også i byene. For å sikre et variert landskap i og rundt byene, må
9 vi beskytte flere boligområder og kjente steder i byen mot for mye utbygging. Å ta vare på
10 kulturminner er noe hele nasjonen må være med på. Det handler om å føle seg hjemme i
11 omgivelsene sine og bevare tilknytningen til byen sin.

12

13 Alle bør ha tilgang til trygge og inkluderende parker og offentlige plasser. Partiet Sentrum vil
14 at nabolagene i byene skal være sosialt bærekraftige, med gode sosiale tilbud både
15 innendørs og utendørs. Her kan folk leve livene sine, bygge identitet og føle tilhørighet.

16

17 Ettersom byene blir tettere og tettere, må vi sørge for at det fortsatt er nok natur i nærheten
18 for å ta vare på folkehelsen.

19

20 **Partiet Sentrum vil:**

21

- 22 • Sikre en variert bebyggelse i storbyene og bevare fungerende, etablerte
- 23 småhusområder
- 24 • Frede flere urbane landemerker, boligområder og bymiljøer som kulturminner
- 25 • Benytte markaloven som modell for flere bynære naturområder
- 26 • At ved nybygg bør det legges til rette for balkongkasser og ha grøntarealer der det er
- 27 mulig å dyrke planter og mat for humler og bier og skape muligheter for urbant
- 28 landbruk
- 29 • Støtte investeringer i arealer og infrastruktur forbeholdt sosiale møteplasser og
- 30 grøntområder
- 31 • Sikre barnevennlige og bilfrie boligområder
- 32 • Legge til rette for urban boligbygging med parsellhager
- 33 • Bevare en variert og velfungerende vegetasjon i byene, spesielt trær og grønne
- 34 områder som styrker omgivelsenes identitet

35

36 3.10 Levende distrikter

37 En ny distriktspolitikk bør fokusere på å skape bærekraftige lokalsamfunn ved å prioritere
38 bolyst, livskvalitet og tilgjengelighet til grunnleggende tjenester. Det er viktig å sikre jevn
39 tilgang til offentlige tjenester uavhengig av bosted og oppmuntre til tilgjengelighet til ulike
40 private tjenester i distriktene.

41

1 Mangfold er avgjørende for bærekraftige lokalsamfunn. Partiet Sentrum ønsker å finne
2 regionale løsninger som tar hensyn til variasjoner i ressurser, næring og folketall. Det er
3 viktig å verdsette både byenes og distriktenes særegenheter for å styrke deres kvaliteter.

4
5 Partiet Sentrum motsetter seg sentraliseringen i økonomien og politikken. De vil
6 implementere en helhetlig strategi for statlig nærvær i regionene for å bevare arbeidsplasser,
7 kompetanse og velferdstjenester lokalt. Målet er å sikre utvikling og vekst i hele landet med
8 langsiktige rammer for næringsliv, transport, bosetting, utdanning og velferd.

9 10 **Partiet Sentrum vil:**

- 11
- 12 ● ta vare på distriktets egenart og legge til rette for at lokalsamfunnet kan utvikle
- 13 møteplasser for kultur, næringsutvikling og innovasjon
- 14 ● styrke tilbudet av desentralisert utdanning for å møte kompetansebehovet som følger
- 15 av en stor vekst i antall eldre og pleietrengende i distriktskommunene.
- 16 ● sikre alle en god lokalbutikk gjennom å styrke og videreutvikle Merkur-programmet
- 17 ● styrke forskning på distriktene sine kvaliteter og trender i samfunnet for å
- 18 implementere dette i flere prosjekt for livskraftige lokalsamfunn.
- 19 ● en mer fleksibel bruk av areal for tilrettelegging av attraktive bustadtomter i områder
- 20 uten stort press på arealbruken.
- 21 ● styrke kommunens rolle overfor frivillige lag og organisasjoner med mål om å få best
- 22 mulig samskaping i et lokalsamfunn.
- 23 ● samle ulike offentlige tjenester slik at man får større fagmiljøer selv om hver enkelt
- 24 etat har få ansatte. Flere statlige stillinger bør lyses ut med mulighet for kontorsted
- 25 utenfor hovedkontoret.
- 26 ● gi fylkeskommuner, kommuner og virkemiddelapparatet mer myndighet til å gjøre
- 27 lokale og regionale vurderinger i arbeidet med å skape nye arbeidsplasser.
- 28 ● videreføre ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift.
- 29 ● øke investeringene i bredbånd og digital infrastruktur for å sikre at alle innbyggere i
- 30 distriktene har tilgang til høyhastighetsinternett, noe som er avgjørende for både
- 31 næringsliv og privatpersoner
- 32 ● støtte tiltak for bærekraftig turisme i distriktene som kan skape arbeidsplasser og
- 33 ivareta miljøet
- 34 ● utvikle ordninger som støtter hjemmekontor og fleksible arbeidsformer for å tiltrekke
- 35 flere arbeidstakere til distriktene
- 36 ● implementere grønne transportløsninger, som el-busser og sykkelstier, for å
- 37 redusere karbonavtrykket i distriktene
- 38 ● sikre tilgang til helsetjenester ved å styrke lokal legevakt og ambulerende helseteam
- 39 ● støtte lokale energiprojekter som sol- og vindkraft for å fremme lokal
- 40 energiproduksjon og -bruk
- 41

42 **Kompetanse, utdanning og arbeidsmarked**

43 Arbeidslivet, både i privat og offentlig sektor, krever stadig mer kompetanse. For å styrke
44 distriktpolitikken og sikre gode tjenester, må vi satse på utdanning. Sentrum ser
45 videregående skoler, universiteter og høyskoler som avgjørende for å utvikle bærekraftige

1 lokalsamfunn. Sterke fagmiljøer i samarbeid med lokale bedrifter og samfunnet vil skape
2 mangfoldig kompetanse, fremme omstilling og innovasjon.

3
4 Å utvikle regionale universitets- og høyskolecampus er avgjørende for regional utvikling.
5 Spesielt innen profesjonsfagene må statlige utdanningsinstitusjoner tilby relevante studier og
6 være tilgjengelige lokalt. Faglig kvalitet må balanseres med nærhet til lokalsamfunn og
7 arbeidsliv.

8
9 Studenter som velger desentraliserte studier, har større tendens til å bli værende i distriktene
10 etter endt utdanning. Vi må støtte disse og tilrettelegge for dem som ønsker å flytte tilbake til
11 distriktene etter studier. Samtidig må det investeres mer i utdanningstilbud lokalt for de som
12 ønsker kompetanse, men ikke vil flytte.

13
14 Å plassere statlige virksomheter utenfor Oslo og store byer er viktig for tilgjengeligheten til
15 statlige tjenester og for å styrke lokale arbeidsmarkeder. Målet er å øke antallet statlige
16 jobber utenfor de største byene.

17
18 **Partiet Sentrum vil:**

- 19
- 20 ● utvide ordningen med nedskrivning av studielån. En utvidelse kan gjøres målrettet, og
21 benyttes for å rekruttere nødvendig kompetanse til områder som sliter særskilt med
22 rekruttering.
 - 23 ● styrke utdanningsinstitusjoner utenfor de største byene ved å opprettholde og øke
24 antall studieplasser og sikre god tilgang på rimelige studentboliger
 - 25 ● innføre en statlig ordning som dekker merkostnadene når en student har
26 praksisplass i distriktskommune
 - 27 ● styrke desentralisert utdanning ved å legge bedre til rette for både digital og
28 samlingsbasert utdanning
 - 29 ● styrke et samarbeid mellom utdanningssystemet og næringslivet som vil bidrar til
30 kompetanseutvikling for lokalt næringsliv i distriktet
 - 31 ● sikre lokalt samarbeid mellom høgskole og næringsliv for å tilby fleksibel
32 videreutdanning og innovasjon
 - 33 ● sikre at universitet og høgskoler fyller sin rolle som strategisk aktør for å utvikle
34 bærekraftige lokalsamfunn ved at dette tydeliggjøres i de årlige
35 oppdragsbrev/tildelingsbrev
 - 36 ● flytte flere statlige arbeidsplasser til distriktene. Nye statlige arbeidsplasser skal
37 lokaliseres utenfor Oslo, såfremt det er mulig.
 - 38 ● øke støtten til digital infrastruktur i utdanningssektoren for å sikre at alle studenter har
39 tilgang til moderne læringsressurser
 - 40 ● støtte initiativer for livslang læring og kompetanseheving, slik at voksne i distriktene
41 kan oppdatere sin kompetanse og forbli konkurransedyktige i arbeidsmarkedet
 - 42 ● tilrettelegge for bedre studentvelferdstjenester i distriktene, inkludert helsetjenester,
43 fritidstilbud og karriereveiledning
 - 44 ● støtte etablering av inkubatorer og innovasjonssentre ved regionale universiteter og
45 høyskoler for å fremme entreprenørskap og lokal næringsutvikling
 - 46 ● tilby økonomiske insentiver og støtteordninger for unge mennesker og nyutdannede
47 som ønsker å starte egen bedrift i distriktene

- 1 • etablere mentorordninger hvor studenter og nyutdannede kan få veiledning fra
2 erfarne fagpersoner i lokale bedrifter og organisasjoner
3

4 Næringsutvikling og kommunikasjon

5 En aktiv næringspolitikk er avgjørende for å opprettholde bosettingen og skape
6 arbeidsplasser utenfor kommunal sektor. Våre naturressurser, hovedsakelig i distriktene, er
7 nøkkelen til vår velferd og økonomi. Derfor er det viktig med en distriktspolitikk som støtter
8 bosetting over hele landet for å utnytte disse ressursene og sikre nasjonal inntekt. God
9 infrastruktur, inkludert bredbånd, er viktig for å redusere kostnadene knyttet til avstand og å
10 støtte både næringsliv og befolkning.

11
12 Staten bør ta større ansvar for å sikre bredbåndsdekning i områder uten kommersiell
13 interesse. Ny kommunikasjonsteknologi gjør det mulig å løse oppgaver uavhengig av
14 lokasjon, noe som åpner for nye pendlermuligheter med mindre reisebehov.

15

16 **Partiet Sentrum vil:**

17

- 18 • gjøre tilgang til høykapasitets internett til en rettighet på lik linje med strøm og
- 19 arbeide for nye teknologiske løsninger, som for eksempel 5G, til hele landet.
- 20 • prioritere framkommelighet i alle deler av landet og bidra til at næringstransport,
- 21 spesielt av ferskvarer, tillegges økt vekt ved prioritering både ved fastsetting av
- 22 fergetilbud og prioritering mellom ulike utbyggingsprosjekt.
- 23 • opprettholde og utvikle et flytilbud over hele landet der det ikke finnes gode alternativ
- 24 • støtte utviklingen av grønn teknologi og fornybar energi i distriktene, slik som
- 25 vindkraft, solenergi og bærekraftig vannkraft, for å skape nye arbeidsplasser og
- 26 reduere miljøavtrykket
- 27 • etablere insentiver for små og mellomstore bedrifter i distriktene for å fremme
- 28 innovasjon og lokal verdiskaping, inkludert skattefordeler og tilskuddsordninger
- 29 • utvikle strategier for å støtte sirkulær økonomi og bærekraftige forretningsmodeller i
- 30 distriktene, noe som kan bidra til langsiktig økonomisk vekst og miljøbeskyttelse
- 31 • legge til rette for økt samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og næringslivet i
- 32 distriktene for å fremme innovasjon og kompetanseutvikling
- 33 • styrke finansiering og støtteordninger for lokalt entreprenørskap og nyetableringer,
- 34 spesielt innen sektorer som teknologi, helse og miljø
- 35 • stimulere til utvikling av lokal matproduksjon og landbruk ved å støtte småskala
- 36 produsenter og kortreist mat, samt fremme bærekraftige landbrukspraksiser
- 37 • oppgradere og vedlikeholde kritisk infrastruktur som veier, broer og havner for å sikre
- 38 effektiv transport og tilgjengelighet for både næringsliv og beboere
- 39 • arbeide for å sikre rimelige boliger i distriktene for å tiltrekke nye innbyggere og
- 40 beholde eksisterende befolkning
- 41 • fremme turisme i distriktene som en viktig næring ved å utvikle og markedsføre
- 42 lokale attraksjoner og støtte bærekraftige turistprosjekter